

MO

mededelingen opbouwwerk

■
LOCO

■
van kadercursus
tot landelijk
opleidingscentrum
opbouwwerk
■

■
25-jarig jubileum

■
de stad als beleving
en belevenis
■

■
**nieuwe opleiding
werkgelegenheid**

■
**presentatie
beroepsprofiel
opbouwwerker**
■

no. **83**

APRIL 1990 - 9E JAARGANG

MeMo

INHOUD

- 3:** Van kadercursus opbouw-
werk tot landelijk opleidings-
centrum
- 4:** Na 25 jaar een nieuwe stijl
voor de V.O.?
- 5:** Contractonderwijs in opmars
- 7:** De grote stad als beleving en
belevens
- 9:** Vooraankondiging jubileum
25 jaar V.O. opbouwwerk;
'LOCO maakt school'
- 10:** Opleiding migrantenkader
van de baan; Van categorale
plannen naar een transcultu-
rele aanpak
- 14:** Grote belangstelling voor
nieuwe opleiding werkgele-
genheid
- 16:** Wat biedt de opleiding werk-
gelegenheid
- 17:** De klanten
- 18:** Onderzoek opleiding stede-
lijke ontwikkeling
- 21:** Educatieve processen in het
opbouwwerk
- 24:** Studie en onderzoek: Vorm-
ing van lokaal welzijnsbe-
leid; Leiding nemen in het da-
gelijks leven
- 25:** Berichten uit de werkplaat-
sen: Wonen op het water
- 26:** Berichten uit de werkplaat-
sen: Landelijk symposium
'Opbouwwerk, vormings-
werk en de
patiëntenbeweging'
- 28:** Feestelijke presentatie Be-
roepsprofiel Opbouwwerker

Binnenkort bestaat de Voortgezette Opleiding Opbouwwerk Rotterdam, voorheen bekend als Kadercursus, 25 jaar. Voor wie al wat langer in het vak vertoef toch een mijlpaal. In de kring van 'founding fathers' van de opleiding treffen we onder meer Jan v.d. Ploeg, toen directeur van de Rotterdamse Sociale Academie (opsteller en uitspreker van markante Diës-redes die hun weg door het hele land vonden) en later als wethouder de eerste grootstedelijke stadsvernieuwings-regisseur. Maar ook namen als ir. Maso, Paul Kuypers, de hoogleraren J. van Praag en J.A.A. van Doorn. Zij zetten hun beste beentje voor rond dit opleidingsinitiatief, waar ook dr. Karel van Wely in het begin aan verbonden was. →

M.O. is een mededelingenblad van, voor en over de lokale opbouwwerk-praktijk. Het verschijnt tenminste 10 maal per jaar: zes gewone en vier themanummers.

Samenstelling: Luc Boss, Greet Hettinga, Charlotte Krop (eindredactie), Wil van de Leur, Jolanda Tabak.

Basislayout: Kloek Design Houten.
Druk: Stimo Meteren.

De jaarabonnementsprijs bedraagt f 52,- voor het 1e en f 48,- voor het 2e en volgende abonnement. Losse nummers kosten f 6,50, themanummers f 8,25, exclusief porto.

Opzeggingen van abonnementen schriftelijk vóór 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Redactie en administratie:
Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag,
tel. 070-3804431, fax 070-3809973.

ISSN: 0168-06SX.

Onder de naam LOCO (Landelijk Opleidingscentrum Opbouwwerk) wordt aan de Rotterdamse Hogeschool een traditie voortgezet, maar er wordt ook geïnnoveerd. Mede vanwege de reeksen herstructureringen in het hoger beroepsonderwijs, maar ook door de scherp afgenomen belangstelling voor studies in de zogeheten 'zachte sector', is inmiddels het zicht op de vraag waar nog een 'molecule' of 'module' opbouwwerk-opleiding te volgen valt, vervaagd. De kaart zal opnieuw moeten worden ingetekend. Met voorzieningen als LOCO en het hoogleraarschap Opbouwwerk aan de Erasmus-Universiteit zal Rotterdam op die kaart in ieder geval een afgemeten positie innemen. Aangaande de opleidingen opbouwwerk in Nederland is daarmee de zaak echter niet afgedaan. Op inventieve wijze zal de toeleiding tot het vak op verschillende lokaties in Nederland vorm gegeven moeten worden. Het binnenkort verschijnen de Beroepsprofiel Opbouwwerker kan daarbij een nuttige functie vervullen (zie achterop deze M.O.). Evenzo dient de vergrote flexibiliteit van het (post) hoger beroeps- en universitair onderwijs daarbij benut te worden. M.O. zal er zeker op terug komen, maar deze editie is eerst en vooral gewijd aan LOCO als een vroege felicitatie met 25 jaar Voortgezette Opleiding Opbouwwerk in Rotterdam; en als een uitdaging om het denken over en werken aan opleidingen opbouwwerk in alle geleidingen en plaatsen te hernemen. ■

Van kadercursus opbouwwerk tot landelijk opleidingscentrum

Het was op een misschien voor sommige aanwezigen onbewaakt ogenblik, in een van de vergaderzalen van de Holiday Inn, dat de kiem voor LOCO werd gelegd. We schrijven november 1987, Utrecht. Bijeen waren de onderhandelaars van de V.O.-instellingen in het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs om over een mogelijke taakverdeling, wellicht beter te noemen marktafspraken te praten.

Er was een proces van een aantal jaren aan vooraf gegaan, waarin onderling, maar vooral ook met de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, fors was gestoeid

Voor de KMOB leek de markt gunstiger.

Rotterdam was met haar Kadercursus Opbouwwerk altijd een buitenbeentje geweest. Gestart op 1 januari 1965, als oudste in haar soort, met Van der Ploeg als docent en directeur van de organiserende School voor Maatschappelijk Werk en bekende namen als prof. Van Doorn, prof. Van Praag en mr. Kuypers (!) in de adviesraad heeft ze nooit de status van V.O. (willen) bereikt. Pas in de nieuwe HBO-wet van 1986 werd ze, notabene onder invloed van een amendement in de Tweede Kamer, met zoveel woorden

LOCO is het landelijk opleidingscentrum voor opbouwwerk en maatschappelijk ondernemen. Zij verzorgt opleidingen en cursussen op na-initieel en 2e fase niveau. Zij richt zich op functionarissen in de non-profit-sector, die in hun werkpraktijk gespecialiseerd zijn in de ondersteuning van be-

langengroepen en zelfhulpgroepen of als projectleider, coördinator, ambtenaar e.d. verantwoordelijk zijn voor het entameren van initiatieven van onderop en participatiebevordering. LOCO is onderdeel van de Hogeschool Rotterdam en Omstreken, Faculteit WAG.

over de privatisering van de voortgezette opleidingen. Op advies van Twijnstra en Gudde, in de persoon van Paul Kuypers, werd overeenstemming bereikt over afslanking, financiering uit de 3e geldstroom en een globale taakverdeling. Indien de V.O. weer haar specialistische karakter zou terug krijgen, gereserveerd voor een beperkt aantal vormen van complexe beroepsuitoefening, dan moest subsidieafbouw en prijsverhoging geen groot probleem opleveren.

De Hogeschool Rotterdam had, ook tot haar eigen verrassing, een eigen onderzoek mogen doen naar de marktkansen van de 2e fase-opleidingen opbouwwerk (toen nog aanwezig, behalve in Rotterdam, in Nijmegen en Amsterdam) en haar 2e fase-opleiding management, organisatie en beleid (KMOB). Voor de eerstgenoemde opleidingen leek, gezien de beperkte omvang van de doelgroep, concentratie met hooguit decentrale uitvoering op zijn plaats.

als 2e fase-onderwijs aangemerkt. Waarmee op de valreep een positie werd bereikt die, hoe navrant ook, de mogelijkheid bood een rol te spelen in de transformatie van het 2e fase-onderwijs.

Aldus belandden wij in Utrecht aan de onderhandelingstafel. Het beeld werd al gauw duidelijk en voor ons acceptabel. In Amsterdam, Groningen en Nijmegen zouden de drie expertisecentra komen op het gebied van 2e fase-opleidingen Beroepsinnovatie, met elk hun eigen accent, in Zwolle bood men een specialistisch levensbeschouwelijk aanbod en Rotterdam mocht Opbouwwerk hebben. Eind 1987 was het sociaal-cultureel werk maatschappelijk niet erg populair. De in alle steden aangeboden opleidingen op het gebied van Management en Organisatie konden gevoeglijk aan de vrije markt worden overgelaten. Voor de lerarenopleidingen sociaal-agogische vakken leek gezien de deregulering van het benoemingenbeleid geen

grote toekomst weggelegd. Dit bonte mengsel van verzuiling, marktgerichtheid en gereguleerd beroepsonderwijs werd door de besturen en de Minister overgenomen en kon omgezet worden in subsidieaanvragen uit de pot nieuwe taken.

Aldus ontstond op 1 januari 1989 het Landelijk Opleidings Centrum Opbouwwerk, afgekort (na enige aarzeling, de afkorting betekent 'gek' in het Spaans, maar Vincente bleek ons dat niet kwalijk te nemen): LOCO.

Dit themanummer van Mededelingen Opbouwwerk komt een kleine anderhalf jaar na onze (hernieuwde) start. In die tijd zijn veel contacten gelegd of opnieuw bevestigd. Met name het bestaan van vier werkplaatsen voor methodiekontwikkeling werkt inspirerend. De vaste LOCO-staf is met drie mensen uitgebreid en er zijn een groot aantal freelancers aangetrokken. Van groot belang is tot nu toe de f 450.000,- subsidie gebleken, die door het Ministerie van O.& W. voor ontwikkelings-taken ter beschikking werd gesteld. Besloten werd de V.O. aan te passen aan de gangbare eisen, maar wel de 2-jarigheid te behouden en de prijs zolang mogelijk laag. Het opbouwwerk zou enige tijd nodig hebben om te bekomen van de tachtiger jaren. Op tal van terreinen zijn nieuwe initiatieven genomen, niet alles even succesvol, in het toenemende besef van de moordende concurrentie op de cursusmarkt, maar met oog voor de ontwikkeling van een eigen profiel met landelijke betekenis. Rotterdam als de opleidingsstad voor opbouwwerk kreeg extra cachet door de benoeming van Cees de Wit als buitengewoon hoogleraar en door de Rotterdamse vinding van 'Sociale vernieuwing'.

Van dit alles getuigt dit nummer. Tenzij anders vermeld zijn de bijdragen van LOCO-stafleden. Wij zijn ons er van bewust, dat ze soms balanceren op de rand van een reclamefolder. U wordt geadviseerd ook tussen de regels door te lezen. HP ■

Na 25 jaar een nieuwe stijl voor de V.O.?

Het hart van LOCO wordt gevormd door de voortgezette opleiding, ook wel genoemd de 2-jarige 2e fase opleiding. Hoewel LOCO op marktgerichte wijze inspeelt op behoeften van specifieke werkers en gerichte opleidingen, leergangen en contractonderwijs voorbereidt, blijft de algemene voortgezette opleiding overeind en gaat ze de volgende 25 jaar in. Wie de ontwikkelingen bij de V.O.'s heeft gevolgd, heeft grote veranderingen gezien op grond van privatisering: kortere studieduur, hogere prijzen, een "nieuwe stijl" bij de presentaties. Wat wordt nu die nieuwe stijl van LOCO vroegen we aan stafdocent Dick Bussing.

"We willen in Rotterdam graag een 2-jarige voortgezette opleiding handhaven. We zouden het omvangrijke programma teveel in elkaar moeten passen om ook eenjaargen te worden, zoals andere V.O.'s hebben gedaan. We willen eigenlijk geen onderdelen missen, hoewel we wel denken aan veranderingen zoals meer themagerichte blokken die naar keuze kunnen worden gevolgd. Inspelen op actuele thema's als sociaal beheer, milieu en gezondheidszorg in de wijken geeft meer mogelijkheden voor de specifieke beroepsmensen die naar de opleiding zijn gekomen.

Is opbouwwerk nog een actueel thema voor een V.O.?

"Opbouwwerk is een oud beroep, dat viert dit jaar immers. Maar opbouwwerk krijgt in de 90-jaren een hernieuwde betekenis. Er is meer aandacht bij de overheid en de beroepsgroep zelf voor de ontwikkelingsfunctie van de opbouwwerker, of hoe de professionals ook mogen heten die werken als 'sociaal ondernemer' t.b.v. projecten in de sfeer van werken, wonen of welzijn. De term samenlevingsopbouw wordt

weer gebruikt voor de processen van onderop die nodig zijn om leefbaarheid en sociale veiligheid te kunnen vergroten. Het begrip 'sociale vernieuwing' blijft steeds vaag, totdat over concrete instrumenten en projecten wordt gesproken. Sla de voorbeelden uit krant en tijdschrift er maar op na: opbouwwerkers of werkers die opbouwwerkmethoden hanteren, zijn er steeds bij. Anders gezegd: steeds is er sprake van functionarissen die vanuit een zekere zelfstandige positie kunnen werken aan het omzetten van maatschappelijke problemen in een georganiseerd initiatief van onderop."

Is de V.O. niet alleen voor opbouwwerkers?

"De laatste jaren is de studentengroep zeer veranderd. Er zijn studenten uit sectoren als sociaal-cultureel werk, gecoördineerd ouderenwerk, gezondheidszorg, WAO-beweging, migrantenondersteuning, onderwijsvoorrangswerk en sociaal beheer. Gemeenschappelijk hebben deze professionals een beroepsuitoefening die wordt gekenmerkt door directe bewonersgroepen-ondersteuning en -advisering én de ontwikkelingsfunctie, met aandacht voor samenwerking en een multidisciplinaire aanpak in projecten."

"De opbouwwerkmethode blijft veel meer het gemeenschappelijk referentiekader te zijn dan de werkomgeving of het type non-profit instelling. Daarmee wordt de opleiding juist interessanter en kunnen thema's van meer kanten worden bekeken. Wat nu binnen de opleiding ontstaat is in veel gevallen ook praktijk van alledag: samenwerken met andere disciplines op een projectmatige wijze gericht op concrete resultaten."

"Wij bieden de pluriforme studentengroep een pakket aan lessen en bijeenkomsten die worden geplaatst in het kader van het beroepsprofiel van de opbouwwerker. Iedere student wordt er op aangesproken dat hij/zij zich bezighoudt met zowel

sociaal-organisatorische ondersteuning van groepen, als educatieve en strategische ondersteuning." "Vanuit die invalshoek zoeken we steeds naar nieuwe methodieken en inzichten. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar ontwikkelingsmateriaal vanuit de Werkplaatsen voor Opbouwwerk maar ook naar bijdragen vanuit organisatie-adviesbureaus of educatieve instellingen."

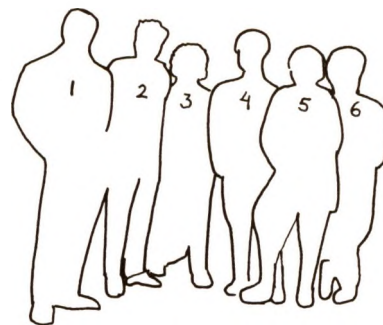
Wat zijn jullie plannen voor het komend seizoen?

"Het in mei te publiceren Beroepsprofiel Opbouwwerker zal bij ons een kritische ontvangst krijgen. LOCO wil zich richten op de bekwaamheidseisen die het veld stelt. Meer dan voorheen zal met thema's worden gewerkt, zowel op het terrein van de werkpraktijk (bijv. sociaal beheer, werkgelegenheid, milieu) als op methodiek/vaardigheidsgebied (onderhandelen, positieve actie, computergebruik) onderzoekstechniek, enz."

"Studenten zullen meer worden gestimuleerd de eigen praktijk te toetsen via diverse opleidingsonderdelen, zodat één 'eindwerkstuk' ontstaat waarin een project vanuit meer invalshoeken is beoordeeld/bestudeerd." (LOCO werkt nu met een reeks tentamens zonder afsluitend examen).

"Het programma wordt iets minder aanbodgericht en flexibeler met het oog op de pluriforme studentengroep. En we gaan ruimte bieden voor meer individuele studiebehoeften, bijvoorbeeld aangaande transcultureel onderwijs." (zie ook het artikel op pag. 10).

"Tenslotte: het komend seizoen zal zeker in het teken staan van het nieuwe overheidsbeleid, de sociale vernieuwing. Verwacht wordt dat de studenten die in 1991 LOCO verlaten, iets nieuws te melden hebben aan werkgevers en overheden, nadat zij eigen praktijkervaringen hebben kunnen toetsen aan recente theoretische en methodische inzichten."

De staf LOCO voor de toekomstige lokatie van de opleiding, nu nog het Unilevergebouw

- 1. Hekon Pasman, manager LOCO, docent maatschappijvraagstukken*
- 2. Dick Bussing, stafdocent methodiek opbouwwerk*
- 3. Bert Hoetmer, onderzoeker op projectbasis*
- 4. Ton van Aken, stafdocent organisatie en management*
- 5. Lous Krechtig, stafdocent educatie*
- 6. Dirk Jan Haitsma, stafdocent andragogie*

Op de foto ontbreken:

- Jan Ravesteijn, opleidingscoördinator werkgelegenheid*
Liesbeth Franken, secretariaat LOCO

Contractonderwijs in opmars

Ook bij LOCO doet zich het verschijnsel voor dat de vraag naar deskundigheidsbevordering op maat van de instelling toeneemt. Naast het aanbod aan reguliere of nieuwe opleidingen en het open cursusaanbod, waarvan de structuur vantevoren vastligt, kent LOCO het contractonderwijs, dat resultaat is van onderhandeling. Methodische werkbegeleiding, externe supervisie, themabijeenkomsten, incidenteel arbeidsbemiddeling en meerdaagse cursussen en trainingen met de instelling als opdrachtgever en LOCO als uitvoerder, makelaar of adviseur. Het lijken rollen waar beide partijen aan moeten wennen. Hieronder gaat Hekon Pasman, manager LOCO, in op het contractonderwijs.

Voor de Hogescholen en dus ook voor LOCO zitten er veel nieuwe vraagstukken aan de omschakeling naar een marktgerichte organisatie: hoe kom je tot een goede kostprijsberekening; hoe beoordeel je marktontwikkelingen; waarop wil je je profileren; hoe verhoud je je tot concurrenten/collega-instellingen?; wat voor personeelsbeleid is nodig in een marktgerichte organisatie? LOCO maakt onderdeel uit van een 5-tal afdelingen aan de Faculteit Welzijn, Arbeidsverhoudingen, Gezondheidszorg van de Hogeschool Rotterdam (&O). Deze opereren gezamenlijk onder de naam COWAG. Het betreft naast LOCO een afdeling voor 2e fase-onderwijs Management, Organisatie en Beleid en post HBO-afdelingen op het gebied van verpleegkunde, para-medische en sociaal-agogische opleidingen. Deze bundeling levert ook zo haar vragen op op het gebied van beeldvorming naar buiten, administratief beheer, huisvesting en het gezamenlijk profiel. Opdrachtgevers zijn vaak niet gewend aan de nieuwe rol, waarin of-

fertes moeten worden beoordeeld, de opleidingsvraag heel precies moet worden geformuleerd en de kwaliteit van het produkt moet worden bewaakt. Om nog maar niet te spreken van het ontwikkelen van een instellingsbeleid op het gebied van deskundigheidsbevordering (met het bijbehorende budget!). Kortom, er is duidelijk sprake van een pioniersfase, waarin moeilijk ijkpunten te vinden zijn en veel naar elkaars ervaringen gekeken wordt. Duidelijk is wel, zo is ook bij LOCO de ervaring, dat er een groeiende markt voor post-hoger onderwijsopmaat is. Deze ontwikkeling is niet zonder problemen. Zeker bij een instelling als LOCO, waarin een combinatie van contractonderwijs en openaanbod is, dringt zich de vraag op of je niet jezelf aan het beconcurreren bent. Naarmate een instelling zich meer richt op het (laten) ontwikkelen van functiegerichte bijscholingen, lijkt de neiging af te nemen haar werknemers te inspireren tot het vol-

gen van langer durende opleidingen (zoals de V.O.). Deze opleidingen zijn immers voor een deel ook van belang voor de algemene ontwikkeling en het carrièrepatroon van de betrokken werknemer en daarmee wellicht minder rendabel voor het bedrijf. Een redenering die niet legitiem, maar wel begrijpelijk is.

Onze gedachtengang dat het contractonderwijs de mogelijkheid van de mondelinge reclame vergroot, heeft in ieder geval nog geen vruchten afgeworpen. Het is niet voor niets dat de instellingen die over een erkende V.O. beschikken zoveel werk maken van een nieuw soort hoogwaardige certificering. Contractonderwijs is prima, maar het moet niet ten koste gaan van de bestaande opleidingen.

Het is ontegenzeggelijk waar dat in de euforische stemming rond de nieuwe taken, relatief veel aandacht is besteed aan uiterlijk vertoon. De naamgeving, de huisstijl, het goed verzorgde materiaal, de service, dit alles moet vertrouwen wekken. De coördinator heet hier nu manager, de staf heet daar produktgroep. Ook LOCO doet er aan mee. Tegelijkertijd is het nodig dat beseft wordt wat het karakter van het produkt is, dat je te bieden hebt: scholing, onderwijs, deskundigheidsbevordering. Het motto van ons lustrum (zie elders in dit nummer): 'LOCO maakt school' drukt zowel onze behoefte uit om aan de weg te timmeren, alsook waarmee. Met het vermogen namelijk om inhoudelijke en methodische vraagstukken om te zetten in overdrachtvormen, met oog voor het specifieke karakter van leerprocessen.

Als op dit moment aan het LOCO gevraagd wordt: vertel eens iets over jullie contractactiviteiten, dan is het verleidelijk om te zeggen: een omzet in het eerste halfjaar van 1990 van ruim f 100.000,-, op één na alle offertes geaccepteerd, inhoudelijk varië-

rend van educatieve activering, methodiek opbouwwerk, projectmatig werken tot individuele trajectbegeleiding, LOCO raakt bekend.

Die verleiding hoeft niet weerstaan te worden, omdat het wel iets zegt over de extrovertie, die we ons aan het begin van de rit hadden voorgenomen. Maar essentiëler is de inhoud, die er bij de contractactiviteiten aan de orde komt. De vraag die wij ons op dit moment stellen is op welk inhoudelijk profiel LOCO zich wil toelagen en voor welk marktsegment die expertise interessant kan zijn.

Die strategische vraag is niet makkelijk te beantwoorden en veronderstelt in ieder geval dat de verleiding wordt weerstaan om het uiterlijk vertoon in de plaats te stellen van de inhoud en om op alle vragen die er op je af komen in te willen gaan. In dit verband is het interessant om vast te stellen hoe doelmatig stimuleringsubsidie kan zijn. LOCO heeft gedurende drie jaar in totaal f 450.000,- subsidie van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen gekregen om de omschakeling naar haar 'not-for-profit' taken te kunnen financieren. Dat geld wordt echt gebruikt voor kwalitatief marktonderzoek. Op minstens drie plaatsen in dit nummer is dat terug te vinden. Wij zitten in de voor een school (eigenlijk normale, maar helaas) luxe positie dat we onderzoeksspecialisten kunnen laten uitzoeken waar onze kracht ligt en hoe we deze kunnen benutten.

LOCO profileert zich als een landelijk opleidingscentrum, dat gespecialiseerd is in onderwijs in samenlevingsopbouw. Daaronder wordt verstaan, het op methodische wijze vorm geven aan de samenleving door burgers te ondersteunen in het articuleren van hun belangen en door structuren te ontwikkelen, die participatie mogelijk maken. In onze uitwerking van (nieuwe) opleidingen en in onze benadering van de scholingsmarkt is dit ons algemeen omschreven profiel. De functie, van waaruit aan op deze wijze opgevatte

samenlevingsopbouw wordt gedaan, kan divers zijn, zoals die van ambtenaar (vooral bij lagere overheden, mits extern gericht), welzijnswerker (afhankelijk van de aard van het werk) of participatiemedewerker (bijvoorbeeld bij een woningbouwvereniging). De scholingsbehoefte kan ontleend worden aan de driedeling uit het beroepsprofiel opbouwwerk: bij samenlevingsopbouw gaat het altijd om strategische, organisatorische en/of educatieve ondersteuning, respectievelijk om structuurontwikkeling, waarin zelforganisatie en leerprocessen gestimuleerd worden. De aldus door ons opgevatte scholingsmarkt heeft in ons land recent een grote impuls gekregen in de vorm van het in overheidskringen ingezette proces van sociale vernieuwing. Daarin lijkt het bij uitstek te (moeten) gaan om (hernieuwde) samenlevingsopbouw. Ook internationaal, aansluitend bij een andere recente tendens in het hoger onderwijs, is het interessant om na te gaan in hoeverre hier opgedane expertise bruikbaar is voor andere samenlevingsvormen. Kortom: LOCO lijkt op het juiste moment haar grenzen verlegd te hebben, het zal zaak zijn de oriëntatie en het apparaat op de nieuwe ontwikkelingen in te stellen.

De uitdaging daarbij is steeds de noodzaak een zakelijke benadering te combineren met het inhoudelijk engagement, dat eigen is aan ons opleidingscentrum.

*Hekon Pasman
manager LOCO en docent
maatschappijvraagstukken* ■

De grote stad als beleving en belevenis

Het 25-jarig bestaan van een voortgezette opleiding opbouwwerk in Rotterdam wordt op vrijdag 15 juni (meteen noteren) gevierd met een feestmiddag in het teken van de grote stad. De lokatie van LOCO is daar niet vreemd aan, maar de keuze van het thema werd mede ingegeven door een onderzoek dat LOCO laat doen naar de haalbaarheid van een post HBO/post WO-opleiding 'Stedelijke Ontwikkeling'. Dirk Jan Haitsma, stafdocent LOCO, geeft hieronder vast een voorproefje van 'De grote stad als beleving en belevenis'.

"Is het u wel eens opgevallen, dat die concentrische grachten van Amsterdam op de cirkels van de hel lijken? De burgerlijke hel dan, wel te verstaan, met haar boze dromen. Als je uit de buitenste komt, wordt het leven – en dus de misdaad – steeds verstikkender en duisterder. Hier zitten we in de allerbinnenste cirkel. De cirkel der... Aha, weet u het al?" (De val, Albert Camus, 1957).

Al eeuwen spreken steden tot de verbeelding van velen. Voor sommigen zijn ze een poel van verderf, voor anderen vormen ze de enige plaats waar echt geleefd wordt. Als mensen over hun eigen stad praten dan kunnen ze die stad afkraken of ophemelen, maar het blijft wel hun stad. En altijd wordt er verteld over vroeger.

Dan merk je dat een stad voor mensen een deel van hun identiteit is ('zonder het piepen van de kranen kan ik niet slapen'). Hun belevenissen krijgen voor een deel hun betekenis – en worden tot een ervaring – door de stad. De stad roept ervaringen op, dwingt misschien ervaringen af. Deze ervaringen kunnen collectief zijn, dan zijn ze onderdeel van een collectief geheugen (het bombardement van Rotterdam, 'het jodenkwartier' in Amsterdam).

Is het daarom dat de stad langzamerhand zelf een identiteit krijgt, tot een levend organisme wordt, tot een mens, met een kloppend hart, met longen, aderen, en vooral ook met ziektes (denk aan de term revitalisering), met een geheugen en met een psyche? Door de stad kan je dwalen als door het onderbewuste.

"In een stad de weg niet kunnen vinden, zegt niet veel. Maar in een stad verdwalen zoals je in een bos verdwaalt, daar is scholing voor nodig. Dan moeten straatnamen tot de dwaler spreken als het knappen van dorre twijgjes en de smalle straatjes in de binnenstad moeten voor hem

het uur van de dag even duidelijk weerspiegelen als een bergkom."
Berlijnse jeugd, Walter Benjamin, 1950.

En vooral ook heeft een stad een identiteit. Of juist een gebrek daaraan, zoals we nog zullen zien. Want in die zin is de stad ook een mens en wel een moderne. Zij/hij (?) is constant in crisis en het zou geen moderne stad zijn als dat nou net niet hetgene was wat hem/haar in leven houdt. Zoals ook de moderne mens zich van crisis naar crisis sleept, dan wel spelenderwijs zich van crisis

naar crisis begeeft al dan niet onder 'deskundige' begeleiding. Of, zoals H.J.A. Hofland opmerkt in het tijdschrift *Rotterdams Tij*: "Een stad, die de naam verdient, kan niet zonder crisis, zelfs niet zonder permanente crisis omdat 'permanente crisis' in de stad een synoniem van vitaal is."

En net zoals aan de moderne mens gevraagd wordt continue aan zichzelf en zo aan z'n identiteit te werken, wordt dat ook van de stad gevraagd.

In het rapport 'Rotterdam in sociaal perspectief' komt ook de identiteit van de stad Rotterdam ter sprake, of liever het ontbreken daarvan: "Haar identiteit laat zich moeilijk bepalen, want zij heeft zoveel verschijningsvormen dat zij zich niet onder één noemer laat vangen. Rotterdam is op zoek naar een nieuwe identiteit en noemt die Het Nieuwe Rotterdam."

Blijkbaar is het ontbreken van een identiteit een probleem. Ontbreekt het de stad aan een identiteit, dan heeft dat zo z'n effecten op haar bewoners: zullen ook de bewoners een identiteitscrisis doormaken?

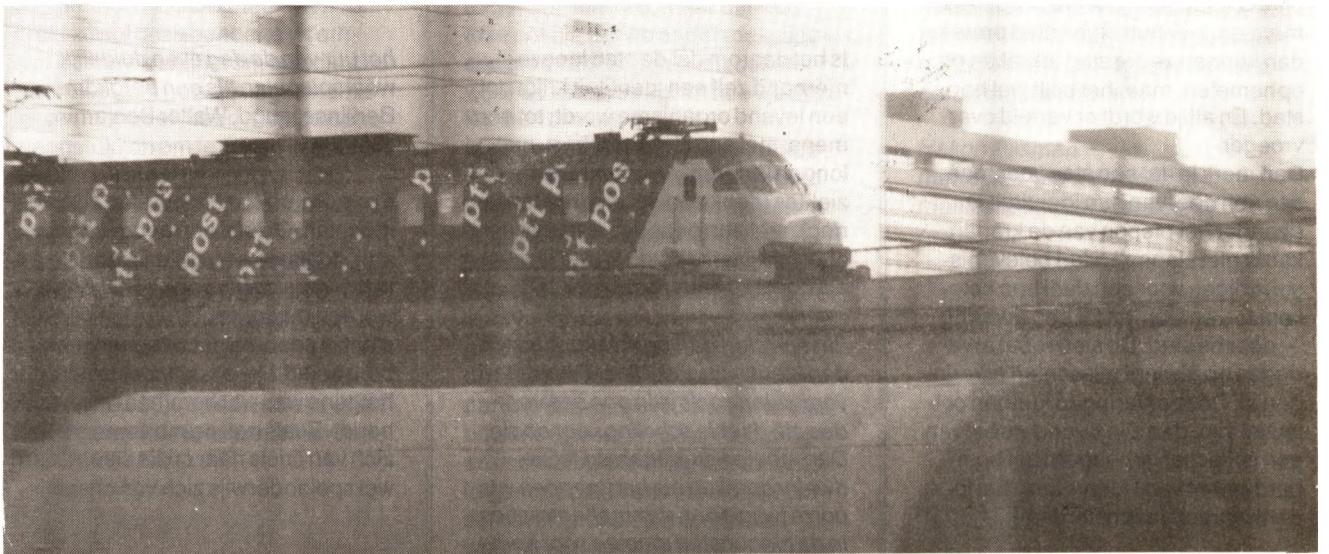
Han Meyer pleit in een nieuw boekje *Transport voor het mogelijk maken*

van vele identiteiten, die een stad kan hebben. "...Dat betekent dat een type stadsplanning en stedenbouwkunde nodig is, die een open oog heeft voor de verschillende betekenissen, die de havengebieden in de loop der tijd hebben gekregen, voor de wijze waarop die betekenissen nu nog onderdeel uitmaken van het collectief geheugen van de stad, en voor de wijze waarop die betekenissen vastzitten aan bepaalde kenmerken van die gebieden. Tegenover eenduidige aanspraken op de identiteit, het wezen, de geschiedenis of de attractiviteit van deze gebieden, is een open oog nodig voor verschillende interpretaties, diverse identiteiten, talloze herinneringen, die tezamen de bron kunnen vormen van een nieuwe veelzijdige sociale, economische en culturele vitaliteit."

Deze keer moet ze gerevitaliseerd worden, de fut was er blijkbaar uit. Zowel economisch als sociaal moet er nieuw leven ingeblazen worden. De stad moet weer het centrum worden van het economische en het culturele leven. Het moet weer leuk worden om in de stad te wonen, liefst voor allerlei categorieën bewoners; van arm tot rijk, van wit tot zwart, van oud tot jong, van gezond tot gehandicapt, van normaal tot gek...

Hoe verhoudt deze manier van denken over de stedelijke ontwikkelingen zich tot het nadenken over de stad als bron van conflicten en sociale ongelijkheid? De stad als een steenklomp waar de leefbaarheid voor velen ver te zoeken is. Dit denken in tegenstellingen, conflicten lijkt langzamerhand ouderwets. Maar de realiteit van de stad laat zien dat verpaupering, onveiligheid, ongezondheid, vuiligheid aan de orde van de dag is.

"'s Avonds wordt in het televisienieuws een 103-jarige dame uit Brooklyn geïnterviewd. Ze is die middag op straat overvallen en beroofd door twee teenagers. In haar kamer legt ze uit hoe het is gebeurd terwijl de camera bescheiden rondneust. Een buffet, een vogelkooi, een kamerlinde en als het beeld even stilstaat op een mand, waarin een reusachtige herdershond ligt te snurken, vraagt de reporter waarom ze haar hond niet meeneemt als ze boodschappen gaat doen. En wat zegt ze? 'Hij durfde de straat niet meer op', zegt ze. 'Zo is het tegenwoordig gesteld met New York City, zelfs de honden durven de straat niet meer op.'" Reis- en verblijfkosten", Hans Keller, 1979.

Het jubileum

Op het jubileum willen we vanuit een viertal invalshoeken naar stedelijke ontwikkelingen kijken.

* De stad als spektakel: Fun-city

De stad moet steeds meer een 'fantastische melange van fictie en exotische ervaringen' vormen. Waarin ook de dubbele culturele functie van de stad belangrijker wordt: enerzijds de stad als kunstwerk, anderzijds de stad als cultureel kapitaal, als centrum van een groot aantal voorzieningen op het gebied van kunst, sport, recreatie en toerisme. Inleider: *Mattias Duyves*, medewerker van de vakgroep sociologie, sectie stadssociologie van de Universiteit van Amsterdam.

* De stad als herinnering

De stad biedt mensen een structuur in het dagelijks leven, een identiteit (zie bijv. het onderzoek van A. Dietvorst over tijdsbesteding en dagindeling van werkloze bevolkingsgroepen in Nijmegen). Veel mensen zijn op zoek naar de – wellicht nostalgische – identiteit van een stad, gezien de hoeveelheid historische genootschappen, die in veel steden actief zijn. Zeker ook in een stad als Rotterdam, die leeft 'met

een onevenwichtig geheugen en een onverwerkt verleden, resultaat van een wederopbouw, die onvoldoende rekening hield met de noodzaak het geheugen te reconstrueren van al degenen, die in de stad moeten leven, haar tot een echte, levende stad moeten maken'. Inleider nog niet bekend.

* De stad als experimenteeruimte/cultuurvernieuwer

Op allerlei lege gebieden van steden verzamelen zich zwervers, daklozen en 'stadsnomaden', krakers, kunstenaars, enz. Nieuwe woon-, leef- en werkvormen worden uitgetoet. Ook blijven de steden de plaats waar de 'multi-etnische samenleving' vorm moet krijgen en vorm krijgt. Is het mogelijk via stadsonwikkeling deze processen te stimuleren?

Inleider: *prof. R. van Engelsdorp Gastelaars*, hoogleraar sociale geografie aan de Universiteit van Amsterdam.

* Stedelijke ontwikkelingen en beleid

De vraag bij dit onderdeel is of het mogelijk is een beleid te ontwikkelen waarin de positieve elementen van een stad gestimuleerd/versterkt worden en de negatieve elementen worden verzwakt. Hoe zou zo'n beleid er uit moeten zien? Of anders gezegd: hoe kunnen er verbindingen gelegd worden tussen economische vernieuwing, ruimtelijke ordening, architectuur en sociale vernieuwing?

Inleider: *Adri Duivesteijn*, directeur van het Ned. Architectuur Instituut. Ex-wethouder Ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing in Den Haag. ■

Vooraankondiging jubileum 25 jaar V.O. opbouwwerk

"LOCO maakt school"

Op vrijdagmiddag 15 juni 1990 viert het Landelijk Opleidings Centrum Opbouwwerk (LOCO), voorheen Kaderkursus Opbouwwerk (KOW), het 25-jarig bestaan van de voortgezette opleiding opbouwwerk.

Iedereen, die enigerlei relatie heeft (gehad) met LOCO of de KOW, is van harte welkom!

Op deze middag staat het volgende thema centraal: 'De grote stad als beleving en belevenis'.

Vier deelonderwerpen zullen door verschillende sprekers op wetenschappelijke, journalistieke en humoristische wijze worden belicht:

- * De stad als spektakel
- * De stad als herinnering
- * De stad als experimenteeruimte
- * De stad als speerpunt van beleid.

Daarna kan men napraten onder het genot van een drankje en een hapje. Ook vroegere studenten van de Kaderkursus Opbouwwerk worden bij deze nadrukkelijk uitgenodigd.

Schrijf in uw agenda:

Datum: vrijdag 15 juni 1990
Tijd: 13.30 uur
Plaats: theaterzaal
gemeentebibliotheek,
Hoogstraat 110,
Rotterdam

Informatie en opgave: LOCO, tel. 010 - 4004141/4004138. ■

Van categorale plannen naar een transculturele aanpak

LOCO begon in mei '89 een onderzoek naar de haalbaarheid van een post-initiële éénjarige opleiding 'Migrantenkader'. Startpunt van het onderzoek waren de functies van de doelgroep voor deze opleiding. De inhoud van die functies, zo bleek tijdens het onderzoek, zou het ontwikkelen van een aparte opleiding 'Migrantenkader' kunnen billijken. Toch werd besloten om dit niet te doen, maar de bestaande tweejarige opleiding aan te passen. Men voorzag een te grote overlapping van doelgroepen van de nieuw te star-

De opleiding 'Migrantenkader' zou zich moeten gaan richten op de volgende drie doelgroepen:

- onbetaalde en betaalde kaderleden (HBO-nivo) van migranten-zelforganisaties
- migrantenopbouwwerkers (= opbouwwerkers die een of meer migrantengroepen tot hun belangrijkste doelgroepen rekenen)
- tweedelijns steunfunctiefunctionarissen (consulenten).

In het kader van het haalbaarheids-onderzoek zijn er onder andere gesprekken gevoerd met een aantal migrantenopbouwwerkers en functionarissen van categorale tweede- en derdelijns organisaties (o.a. het NCB, de LFWS en het POA). Belangrijke aandachtspunten hierbij waren de functie-inhoud van de opleiding in relatie tot kwalificatie- en opleidingseisen; leervragen; de functiespecificiteit van de leervragen; en de aanwezigheid van een nog onvoldoende door de huidige opleiding bereikte doelgroep.

Functies

Binnen de drie doelgroepen was sprake van de volgende functiepraktijken:

ten opleiding en de bestaande tweejarige. Daarnaast verwachtte men dat een puur categorale opleidingsaanpak methodische problemen zou opleveren. Aan het besluit tot herziening droeg ook bij een parallel aan het haalbaarheids-onderzoek lopende discussie over de multiculturele lesgroepsamenstelling binnen de tweejarige opleiding. Op het hoe en waarom hiervan gaat Bert Hoetmer, projectonderzoeker, in aan de hand van het gecompromeerde verslag van het onderzoek.

Kader zelforganisaties

De functies binnen deze doelgroep zijn niet onderzocht. Dit heeft er mee te maken dat onbetaalde kaderleden met HBO-niveau in de praktijk nauwelijks blijken voor te komen. Dit zelfde geldt in grote lijnen voor betaalde kaderleden. Als zij al over een HBO-diploma beschikken, dan stromen zij snel door naar andere functies (buiten de zelforganisatie) met hogere kwalificatie-eisen. Het een en ander hangt samen met de over het algemeen lage institutionaliseringsgraad van de zelforganisaties.

Migrantantenopbouwwerk

Migrantantenopbouwwerkers werken in zeer verschillende settings, zoals o.a. categorale welzijnsinstellingen, algemene welzijnsinstellingen en buurt- en wijkorganisaties.

Veel voorkomende taken binnen het werk zijn:

- individuele maatschappelijke hulpverlening
- procesmatige en projectmatige ondersteuning van migranten zelforganisaties en migranten
- werkgroepen (ook: kadervorming en -traning)
- relatieverbetering tussen bewonersgroepen
- voorbereiden en mede-uitvoeren van sociaal-culturele activiteiten
- vertaalwerkzaamheden

- specifieke taken t.b.v. stadsvernieuwing e.d.
- voorlichting, activering van migranten i.v.m. stadsvernieuwing (inspraakbegeleiding)
- deskundigheidsbevordering van algemene instellingen (o.a. vraagbaakfunctie binnen lokale welzijnsnetwerken)
- belangenbehartiging doelgroep en beleidsbeïnvloeding richting de algemene instellingen.

In het kader van genoemde taken komt de migrantenopbouwwerker in allerlei al dan niet structurele overlegsituaties en projecten terecht. Voorbeelden: multidisciplinair welzijnsoverleg op wijkniveau, overleg per werksort (bijv.: jongerenwerk), of per thema of probleemgebied (bijv. voorlichting). Binnen deze overlegsituaties is de tendens zichtbaar dat de migrantenopbouwwerker zich ontwikkelt als intensief geconsulteerde vraagbaak in zake migrantenvraagstukken voor het lokale welzijnswerk.

Binnen het beleidsbeïnvloedend en deskundigheidsbevorderend werken is er soms sprake van bepaalde vormen van werkinhoudelijke specialisatie.

Ten aanzien van de functiepraktijk van de migrantenopbouwwerker dringen zich verder drie opmerkelijke verschijnselen op:

1. Het vergaarbak syndroom.

In een aantal instellingen wordt veel van wat met migranten te maken heeft, bij de migrantenopbouwwerker gedropt zonder dat er via vormen van collegiale consultatie of aanzetten tot het op instellingsniveau integratief werken, een werkbaar infrastructuur wordt geschapen. Hoge werkdruk, verwarring en positionele isolatie binnen de organisatie kunnen hiervan het gevolg zijn.

2. Het instellingsbeleid syndroom.

Het beleidskader van sommige algemene instellingen waarin migran-

tenwerk ingebouwd is, is niet afgestemd op het werk van de migrantenopbouwwerker. Een zich duidelijk naar buiten toe profileren van een migrantenopbouwwerker kan bijvoorbeeld veroorzaken dat relaties tussen de instelling en omgevingspartijen veranderen (plotselinge opposenten kunnen hierbij opdoemen), zonder dat daarop door de instelling geanticipeerd is en dit wenselijk geacht wordt. Mogelijk gevolg: de legitimiteit van de activiteiten van de migrantenopbouwwerkers komt ter discussie te staan; bestuurlijke dekking valt weg.

3. Het ontbreken van een overkoepelende methodische visie op het migrantenopbouwwerk.

Hetgeen aan methodiek ontwikkeld is, vormt een gefragmenteerd en onvolledig geheel. Dat betekent dat bij reflectie op het migrantenopbouwwerk en bij onderhandelingen erover, niet kan teruggevallen worden op een min of meer geaccepteerde algemene visie. Dit kan de inhoudelijke ontwikkeling van de werksoort belemmeren en kan haar legitimiteit op termijn verzwakken.

Tweedelijns steunfunctiewerk

Het categorale tweedelijns steunfunctiewerk is doorgaans ondergebracht in categorale instellingen met een regio of provincie als werkterrein. Het uitvoerende werk wordt door consultants gedaan. Veel voorkomende taken binnen de consultantfunctie zijn:

- deskundigheidsbevordering, pleitbezorging en belangenbehartiging richting algemene instellingen
- beleidsadvisering
- voorlichting
- begeleiding zelforganisaties (projectmatig en zo nodig procesmatig)
- kadervorming, training en educatie van migranten zelforganisaties

- individuele maatschappelijke hulpverlening in sommige gevallen; het betreft hier veelal een voorpostfunctie van 't maatschappelijk werk
- werkbegeleiding voor eerstelijns (migranten)welzijnswerkers.

De eerste twee genoemde taken krijgen de meeste nadruk, hoewel zich daar per instelling verschillen voordoen.

Ten aanzien van de bestaande taken zijn er binnen de instellingen specialisaties ontwikkeld op bepaalde thema's en/of doelgroepen. Voorbeelden hiervan zijn: onderwijs, vrouwen, voorlichting en media, methodiekontwikkeling, kadervorming, jongeren en jongerenorganisaties, (beleids)onderzoek, werkgelegenheid en (beroeps)scholing.

Dit laatste terrein wordt steeds belangrijker. Enerzijds door het inzicht van de instellingen in de gevolgen van de nog steeds groeiende werkloosheid onder migranten, anderzijds door de invloed van de subsidiërende overheid. In 1990 moeten de door de centrale overheid gesubsidieerde steunfunctie instellingen 50% van hun middelen en menskracht inzetten op dit terrein.

Vergelijking migrantenopbouwwerker en categorale consultant

In het werk van migrantenopbouwwerkers en consultants bestaan duidelijke overeenkomsten. Er wordt deels voor dezelfde doelgroepen gewerkt, de gehanteerde werkwijzen komen deels overeen (bijvoorbeeld netwerkbouw, beleidsbeïnvloeding, begeleiding zelforganisaties) en de problematieken waaraan aandacht besteed wordt zijn vaak identiek (bijvoorbeeld: werkgelegenheid, kadervorming en -training, voorlichting). Het verschil is dat binnen beide werksoorten qua verdeling van de aandacht verschillende accenten worden gelegd en dat het beleidsbeïnvloedend werken van de

categorale tweedelijns via taakstellingen duidelijk gesanctioneerd is, en daarmee randvoorwaardelijk gelegitimeerd, door de overheid. Voor het migrantenopbouwwerk is deze situatie minder eenduidig.

In verband met voornoemde inhoudelijke overeenkomsten zouden migrantenopbouwwerkers en consultants terminologisch als 'migranten-steunfunctionarissen' kunnen worden samengenomen.

Functiepraktijk, functie-eisen, opleiding

De hierboven beschreven functiepraktijk stelt tamelijke hoge en specifieke functie-eisen. Dit geldt zowel voor het migrantenopbouwwerk als voor het categorale tweedelijns steunfunctiewerk. Dit kan direct vertaald worden in eisen aan opleidingsniveau en opleidingspecialisatie.

Opleidingsniveau

De complexiteit van het 'migrantensteunfunctie'-werkveld, stelt kwalificatie-eisen die verder en dieper lijken te gaan dan door een opleiding op HBO-niveau kan worden beantwoord. De verderop in dit artikel opgenomen leervragen wijzen ook in de richting van een bevestiging hiervan.

Nu geldt dat overigens voor het opbouwwerk in het algemeen. De veelheid van factoren waar rekening mee gehouden moet worden, het benodigde strategisch inzicht, het functioneren binnen complexe netwerken die zich tot de private sector uitstrekken, stelt opleidingseisen die uiteindelijk alleen op post-initieel niveau, voortbouwend op een relevante HBO-ondergrond en werker-variant, echt waar te maken zijn.

Specialisatie

Binnen het opbouwwerk is de functiepraktijk van de migrantensteunfunctionaris tamelijk uniek. Het unieke is te vinden in:

- Bepaalde taken, zoals: categorale individuele hulpverlening; het inbrengen van de categorale invalshoek in werk/beleids-circuits waar het welzijnswerk nog maar een begin van een entree heeft.
- De bundeling van ongelijksoortige taken op verschillende terreinen, waarbij inhoudelijke kennis van die verschillende werkterreinen van groot belang is (bijvoorbeeld: de combinatie van netwerkopbouw op het gebied van werkgelegenheid en individuele hulpverlening).
- De soms zeer geringe afstand tot de doelgroep (bepaald door o.a. het samenvallen van etnische afkomst en doelgroep).

Deze zaken pleiten voor een opleiding waarin de migrantensteunfunctie een uitgangspunt is.

Leervragen

Voor de gedachtenvorming rondom de mogelijk start van een omkaderde doelgroep-georiënteerde opleiding zijn de binnen die doelgroepen levende leervragen van groot belang.

Uit de gesprekken met de migrantenopbouwwerkers kwamen de volgende functiespecifieke leervragen naar voren:

- het analyseren van beleidsnota's en het plaatsen ervan in een institutionele context
- het schrijven van beleidsnota's e.d.
- het verrichten van maatschappelijke hulpverlening (methodiek van de hulpverlening)
- binnen de perken houden van de (grote) werkdruk
- het verantwoord en voor de doelgroep begrijpelijk wat meer afstand nemen van te intensieve contacten en vormen van individuele hulpverlening
- de aanpak van werk- en scholingsvraagstukken (tevens: kennis m.b.t. deze werkgebieden).

Bij de consultants ging het onder andere om:

- beleidsanalyse: het duiden van beleidsontwikkelingen aan de hand van onder andere rapporten
- het binnen de verschillende werkterreinen doelgericht ageren in vooral bovenlokale netwerken
- het effectief opereren (analyseren, profileren) op het terrein van arbeid (sbemiddeling) en scholing.

Keuze: start opleiding 'Migrantenkader', of.....?

De specifieke eisen die de functiepraktijk van de migrantensteunfunctionarissen stelt aan opleiding en de gesignaleerde leervragen zouden op zich reden kunnen zijn een gespecialiseerde opleiding 'Migrantenkader' tot (verdere) ontwikkeling te brengen. Hiervoor is uiteindelijk niet gekozen in verband met de volgende punten:

- Een van de in het begin van dit artikel genoemde doelgroepen (kader zelforganisaties) bleek qua omvang te gering waardoor de resterende twee doelgroepen te zeer overlaptten met de doelgroepen die door de bestaande tweejarige post-initiële opleiding beïnd worden.
- Mogelijke negatieve beeldvorming (bij bijvoorbeeld werkgevers) rondom een aparte opleiding speciaal voor migrantensteunfunctionarissen.
- De werkpraktijk van zowel de algemene opbouwwerker e.d. en de migrantensteunfunctionaris is vaak multicultureel. Dit pleit er voor de opleiding voor beide groepen niet langs een categorale lijn uit elkaar te trekken.

Aangezien er tijdens het onderzoek wel op de nodige leervragen en veel-eisende en soms problematische functiepraktijken is gestoten, is het niet gebleven bij het niet opstarten van de opleiding 'Migrantenkader'. Er is namelijk gekozen voor het inpassen van de gesignaleerde leer-

vragen en het systematisch aandacht besteden aan de specifieke werkpraktijk van de migrantensteunfunctionarissen in de bestaande tweejarige post-initiële opleiding.

Het aanpassen van de opleiding had nog een andere belangrijke reden. Zoals al eerder gesteld liep parallel aan en mede naar aanleiding van het onderzoek een discussie over de positie van de migranten en de multiculturele groepssamenstelling binnen de tweejarige opleiding. Aan de hand van de uitkomst van de discussie is de situatie binnen de opleiding als volgt te typeren:

- de theorie en methodiekvakken sluiten niet altijd op de werkpraktijk van de 'migrantensteunfunctionarissen' aan
- de manier waarop kennisoverdracht plaatsvindt, sluit niet altijd even goed aan bij de multiculturele lesgroep
- binnen les(studenten-)groepen ontstaan soms spanningen langs etnische lijnen
- de resultaten van door migranten afgelegde toetsen e.d. liggen gemiddeld lager dan de resultaten van de niet migranten
- participatie van migranten in het lesgebeuren is niet altijd even groot
- de opleiding stelt hoge eisen aan de beheersing van de nederlandse taal; voor migranten is dit soms problematisch.

Richting van verandering

Naast het introduceren van specifieke leervragen en het gericht aandacht besteden aan de migrantensteunfuncties, bleek het dus ook noodzakelijk om waar nodig het proces van kennisoverdracht te herzien en het functioneren van de multiculturele lesgroep gericht te beïnvloeden.

Aan de hand van de resultaten van de onderstaande stappen worden

(advertentie)

Op dinsdag 28 augustus a.s. start in Rotterdam de vernieuwde

V.O. opbouwwerk (en sociaal ondernemen)

bedoeld voor functionarissen in de non-profitsector, die in hun werkpraktijk gespecialiseerd zijn in het ondersteunen van belangengroepen, participatiebevordering en netwerkontwikkeling.

Het programma kent als hoofdvakken: methodiek opbouwwerk, organisatieadvisering/management en educatieve activering.

In de opleiding worden specialisaties in de vorm van keuzemodulen aangeboden, zoals Migrantenondersteuning, Werkgelegenheid, Volkshuisvesting en Sociaal beheer, Ouderenwerk en Gezondheidszorg.

Supervisie is onderdeel van het programma.

Duur van de opleiding: 2 jaar
Opleidingsplaats: Rotterdam
Opleidingsdag: dinsdag
Toelatingsvoorwaarden: HBO- of WO-opleiding, minimaal 2 jaar ervaring in een relevante functie.

Dankzij overheidssubsidie kan deze opleiding nog eenmaal tegen gereduceerde prijs worden aangeboden: f 2.500,- per jaar, excl. literatuur e.d.

LOCO participeert met andere Voortgezette Opleidingen in een convenant met Ministerie, werkgevers en HBO-Raad, dat moet leiden tot een landelijk erkend registerdiploma.

Voor nadere informatie en folder: tel. 010-4004138/4004141.

de veranderingen verder vertaald in een opleidingsbenadering die 'transcultureel' genoemd kan worden. Die stappen zijn een evaluatieve enquête onder de LOCO-studenten van de lichtingen '87, '88 en '89, alsmede een verdere oriëntatie op diverse methodes van cultuurgeoriënteerde kennisoverdracht.

Voor wat betreft het proces van kennisoverdracht, zijn binnen de transculturele benadering onder meer de volgende punten van belang:

- het lesproces mede opvatten als dialoog tussen docenten en studenten
- het gericht aanspreken van en creatief omgaan met de specifieke achtergrond, kennis en vaardigheden van de studenten
- het bewust omgaan met de eigen persoonlijke (culturele, maatschappelijke) achtergrond
- het zicht hebben op de belemmerende werking van bepaalde systeemkenmerken van de onderwijsorganisatie

- in de hantering van cultuurbegrippen attent zijn op 'verborgen' normatieve geladenheid
- het gericht werken aan spanningen binnen de lesgroep.

De combinatie van het introduceren van nieuwe programma-onderdelen (en/of het aanpassen van bestaande programma-onderdelen) rondom de functiepraktijk van de migrantensteunfunctionarissen en de transculturalisering van het proces van kennisoverdracht, moet een vernieuwde kwalitatief hoogwaardige opleiding gaan opleveren. Deze opleiding moet brede groepen functionarissen aanspreken die de opbouwwerk- (of verwante) methoden hanteren en systematisch rekening houden met individuele verschillen in achtergrond, leerstijlen en ontwikkelingswegen van studenten.

De concrete structuur van de vernieuwde opleiding, die in september '90 van start gaat ligt verder nog niet vast.

Er bestaan diverse opties:

- het naadloos integreren van (een deel van de) leervragen en aandachtspunten in het bestaande programma-aanbod
- het in de vorm van aparte modules aanbieden van een lesaanbod rondom migrantensteunfuncties
- het aanbieden van een aparte specialisatie in het tweede jaar van de opleiding
- het aanbieden van een nevenschakelend onderdeel 'Nederlandse taal'
- een combinatie van bovenstaande opties.

Voor de operationalisering van de vernieuwde opleiding die in de komende maanden gaat plaatsvinden, is voorzien in een adviserende/toetsende 'resonantiegroep', waarin functionarissen uit het migrantensteunfunctie-veld op basis van persoonlijke deskundigheid zitting nemen.

De vernieuwde opleiding zal in september 1990 van start gaan. ■

Grote belangstelling voor nieuwe opleiding werkgelegenheid

In augustus start in Rotterdam een nieuwe éénjarige 2e fase-opleiding, bedoeld voor functionarissen die werkzaam zijn bij organisaties of projecten voor werkloosheidsbestrijding en werkgelegenheidsinitiatief. Deze opleiding mag zich, nog ruimschoots voor de start, in een grote belangstelling verheugen. Ruim 400 brochures werden aangevraagd en 50 personen meldden zich aan. Aan de opzet van de opleiding ging een markt- en haalbaar-

Vanwaar die grote belangstelling? Het door LOCO opgestelde opleidingsprofiel spreekt aan bij een brede doelgroep. Niet alleen bij de primaire doelgroep van opbouwwerkers en sociaal cultureel werkers, maar ook bij coördinatoren van werkgelegenheidsprojecten, begeleidingsfunctionarissen van gemeentelijke sociale diensten en samenwerkingsverbanden, alsook consultants voor vrouw en werkwinkels, migrantenorganisaties e.d. Men vindt de brede oriëntatie aantrekkelijk die het programma biedt zowel aan de beleidskant (ontwikkelingen, regelgeving) als aan de uitvoeringskant (projecten, experimenten) en de vaardigheidskant (methodiek en training). Tevens wordt positief gereageerd op het voorstel een programma via duidelijke afgebakende onderdelen (modulen) aan te bieden.

LOCO wil met deze nieuwe opleiding het actuele werkgelegenheidsvraagstuk aan de orde stellen en aandacht geven aan de consequenties van beleidsmatige en praktische uitvoerbaarheid. Daarbij wordt veel aandacht gegeven aan samenhang met andere leefbaarheidssaspecten en de aandacht voor specifieke bevolkingsgroepen, zoals migranten. Om te benadrukken dat juist nu afstemming en coördinatie

heidsonderzoek vooraf, uitgevoerd door NIMO-onderzoeker Ad Raspe. Dit onderzoek, onder 28 personen uit de sfeer van opbouwwerk/welzijn, overheid en ondersteunings- en adviesorganisaties, wees uit dat er een plaats is voor een specialistische opleiding en dat de bereidheid er aan deel te nemen groot is. Eerder waren 5 sleutelfiguren geïnterviewd, op basis waarvan een proeve van de opleiding werd opgesteld die de geënteerde werd voorgelegd.

van belang is bij de aanpak van werkloosheid, werkgelegenheid en arbeidsmarkt, gaf LOCO aan de opleiding de naam: *Werkgelegenheid: organisatie en interventie*.

In het navolgende wordt ingegaan op de opzet en bevindingen van het onderzoek. De tekst is ontleend aan het NIMO-verslag.

Onderzoekopzet

Met vijf sleutelinformanten – drie hiervan afkomstig uit het opbouwwerk – zijn uitvoerige interviews gehouden. Daarbij zijn vele onderwerpen aangesneden: de dagelijkse praktijk van het werken aan werkgelegenheid/werkloosheid, de rol van het opbouwwerk hierbij, de eisen die zij zouden stellen aan een nieuwe opleiding, wervingskanalen, elementen voor het programma, andere opleidingsmogelijkheden, enz. Het rijke materiaal stelde LOCO voor een aantal keuzen, o.a. wat betreft de proliferering van de opleiding (waar moest de kracht in gaan zitten?).

Uit de tussenrapportage trok de LOCO-staf de conclusie dat er weliswaar een belangrijke indicatie verkregen was dat een opleiding werkgelegenheid wenselijk was, maar dat er niettemin vragen over bleven. Hoe moet de opleiding er uit zien (profiel), en welke onderdelen moeten er in opgenomen worden?

Op welke doelgroepen moet de opleiding zich richten? Is een indicatie te verkrijgen van de mogelijke investering in tijd/geld door de cursisten? Welke vergelijkbare opleidingsinitiatieven zijn er? Gezien het grote aantal vragen gaf de staf er de voorkeur aan de nieuwe opleiding op dat moment nog niet volmondig en breeduit te presenteren; nader onderzoek was gewenst. Het onderzoek onder een beperkte en selecte groep diende meer inzicht te verschaffen in de vraagkant. De nadruk zou eerder moeten liggen op de kwaliteit dan op de kwantiteit van de reacties. Voor de beginfase van het ontwikkelen van de opleiding werd het verkrijgen van commentaren erg belangrijk gevonden. Besloten werd dat het NIMO een schriftelijke enquête zou houden onder een 30-tal functionarissen, voor de helft afkomstig uit welzijnsinstellingen. In de andere helft mochten belangrijke, beoogde functiegroepen niet ontbreken. De respondenten dienden zo veel mogelijk naar motiveringen te worden gevraagd.

Er werd een proeve van een 'Opleiding Werkgelegenheid; organisatie en interventie' ontwikkeld. Deze proeve kende de volgende onderdelen: profiel van de opleiding, voor wie bestemd, kosten, het opleidingsprogramma en de modulen in het opleidingsprogramma. Vervolgens werd zij voorgelegd aan een beperkte selectie van personen. Voor een deel was er sprake van een bewuste selectie, met name in het directe wervingsgebied Zuid-Holland. Dit was het geval bij de grote opbouwwerkinstellingen uit Rotterdam en Den Haag (belangrijke potentiële toeleveranciers voor de opleiding) en bij bepaalde functiegroepen/instellingen, zoals gemeenteambtenaren, Centra voor Buitenlanders, de PBVE, Vrouw en Werk en ondersteunings- en adviesinstellingen.

Voor een ander deel werden mensen uit omliggende provincies geselecteerd. Voor de selectie werd gebruik gemaakt van verwijzingen van de sleutelfiguren en diverse adresbestanden.

Het onderzoek beperkte zich tot 28 personen, te verdelen in een drietal 'sferen'.

Vijftien personen op het vlak van *Welzijn* deden mee. Het ging om coördinatoren, stedelijke stichtingen voor sociaal-cultureel en/of opbouwwerk, een buurtcentrum, een instelling voor buurtopbouwwerk en om enkele buurtwerk-initiatieven. Uit de *gemeentelijke sfeer* namen zeven personen deel, o.a. een beleidsmedewerker additionele werkgelegenheid, een medewerkster Coördinatieburo Werklozen, een coördinator samenwerkingsverband GSD/GAB en functionarissen werkgelegenheid/werkloosheid. Tot slot deden zes personen aan het onderzoek mee vanuit de *ondersteunende- en adviserende sfeer*. Het ging om een tweetal directeuren van Centra voor Buitenlanders, een medewerkster Vrouw en Werkwinkel, een medewerker Primaire Beroepsgerichte Volwassenen Educatie (PBVE), een coördinator Adviesburo voor bedrijven en arbeidsprojecten en een medewerker van een Stedelijk Buro Ander Werk.

Er was een grote respons: 82% van de aangeschreven personen retourneerde de vragenlijst. Respectievelijk kwamen retour:

welzijn	11 van de 15
gemeentelijk sfeer	6 van de 7
ondersteuning	6 van de 6

Bevindingen van het onderzoek

De behoefte aan een Opleiding Werkgelegenheid zoals die geschetst is, is evident. Onder de beperkte selectie van 23 personen, afkomstig uit de sfeer van 'welzijn',

'gemeente' en 'ondersteuning en advies', is een behoorlijke inteekningsbereidheid aanwezig: een ruime meerderheid geeft daar direct blijk van. De signalen die zijn opgevangen over andere opleidingen of opleidingsinitiatieven over werkgelegenheidsvraagstukken zijn niet echt concurrerend te noemen. De LOCO-opleiding lijkt een gat in de markt te kunnen vullen.

Het voorgelegde profiel van de opleiding, spreekt aan, zeker bij de primaire doelgroep van het opbouwwerk/sociaal-cultureel werk. LOCO lijkt dus met het profiel 'Werkgelegenheid; organisatie en interventie' op de goede weg te zitten. Deze bevinding vindt steun in die over het brede karakter van de opleiding. De brede oriëntatie die het programma biedt, met name voor functies waarin overzicht vereist is, is sterk onderschreven.

Er is genoeg grond gevonden voor de keuze de opleiding aan te bieden aan een brede doelgroep van diverse functionarissen en instellingen.

Het is zelfs zo dat aan de omvangrijke lijst van functionarissen waarvoor de opleiding bedoeld is, nieuwe worden toegevoegd. Dit neemt niet weg dat het bezwaar dat twee grote opbouwwerkinstellingen invoeren tegen een brede doelgroep, serieus genomen moet worden. Zij opteren voor een opleiding ten dienste van werkers in de uitvoeringspraktijk. Hun commentaren zijn een behoorlijk attentiepunt. Een dergelijke attentie kan bijvoorbeeld liggen in het gegeven dat het profiel en het programma deelnemers moet selecteren, niet het feit dat zij tot verschillende functies en instellingen behoren. Een goed opgezette campagne en brochure, kunnen dit tot uitdrukking brengen.

De helft van de respondenten geeft op 'waarschijnlijk wel' tijd en geld beschikbaar te krijgen van hun werkgevers. Ondanks een positieve verwachting die LOCO aan zo'n geluid kan ontlenen, zijn er nogal wat

Hoe kun je inspelen op gemeentelijke arbeidspools?

onzekerheden op genoemde punten. Zij verdienen blijvende aandacht en een eventuele oplossing, bijvoorbeeld in de vorm van een studiekostenregeling waarvoor een fonds te interesseren zou zijn. De deelnemerskosten van f 3.500,- die in het programma zijn genoemd, zitten aan de redelijke kant, maar zijn met name voor gemeenteambtenaren een behoorlijke last. Gevoegd bij het feit dat het thema werkgelegenheid/werkloosheid niet altijd voldoende hoog staat in de gemeentelijke beleidsprioriteiten (er is incidenteel geld mee gemeoid, waarop wordt ingeschoten), baren de kosten voor deze groep zorg. Er is een lichte voorkeur voor een dagopleiding. Diverse keren in de wens geuit naar modulonderwijs. Als een modulair systeem voldoende keuze toelaat, kan dit wederom een reden zijn de opleiding aan een brede doelgroep aan te bieden.

Het voorgelegde programma, zowel wat de contouren als de onderdelen betreft, is redelijk goed ontvangen: de helft van de benaderde personen zou het zo willen laten. Uiteraard moet er wel gekeken worden naar de suggesties over modules die zouden moeten worden opgenomen en naar de opmerkingen die gemaakt zijn over wat niet aan bod gekomen is, maar het karkas staat. Het moet de komende tijd op onderdelen aangescherpt, verduidelijkt en/of gewijzigd worden.

Er zit een zeker dualiteit in de nieuwe suggesties over het programma: enerzijds gaat het daarbij om handelingsuggesties (hoe-vragen), anderzijds om suggesties die discussie en opinie over vaak brede onderwerpen bevorderen (met-vragen).

Tot zover het onderzoek van het Nederlands Instituut voor Maatschappelijke Opbouw.

Verdere ontwikkeling van de opleiding

Uit de beide onderzoeken (interviews en enquête) blijkt dat er een grote betrokkenheid aanwezig bij de nieuwe opleiding. Inmiddels zijn diverse personen benaderd om onderdelen van het opleidingsprogramma te verzorgen. Velen tonen daarvoor belangstelling of willen op de hoogte gehouden worden van de verdere ontwikkeling.

Zij allen vormen een breed en kritisch platform voor LOCO, dat kan worden benut om een open en toegankelijke opleiding te starten die nationale betekenis heeft.

Per 1 april jl. kon de kerndocent van de opleiding worden aangesteld. Jan Ravestein versterkt de LOCO-staf om de resterende periode tot 28 augustus te vullen aan de verdere voorbereiding van het programma en het introduceren van de uurdocenten en inleiders.

Gezien het grote aantal ingeschre-

Wat biedt de opleiding werkgelegenheid?

Vanuit diverse instanties en groeperingen worden op het lokale vlak bijdragen geleverd aan vraagstukken van werkgelegenheid/werkloosheid en arbeidsmarkt. Ieder volgt hierbij veelal zijn eigen spoor en ontwikkelt eigen werkwijzen. Waar het echter aan ontbreekt is dat deze diverse sporen in relatie tot elkaar worden gezien en samengebracht. Kortom, een van de uitdagingen ligt in de afstemming en coördinatie. Deze opleiding besteedt juist aan die organisatie- en coördinatieaspecten aandacht.

Enkele vragen en voorbeelden vanuit de praktijk waarin die aspecten naar voren komen:

– Hoe krijg je diverse oplossingsbetrokkenen rond de tafel? Op welke

belangen zijn de diverse actoren en partners aan te spreken? Wat zijn adequate samenwerkingsvormen tussen diverse instanties en groeperingen? Hoe organiseer je die?

– Hoe zet je op buurt- en wijkniveau organisaties op zoals een gebiedsbureau, een steunpunt werkontwikkeling, een opvang- en verwijscentrum of een werk-leerbank? Hoe creëer je voorzieningen voor migranten zoals een werkwinkel? Op welke wijze kun je inspelen op de gemeentelijke arbeidspools? Welke methodieken zijn te hanteren?

– Hoe richt je een analyse in met betrekking tot lokaal werkgelegenheids- en arbeidsmarktbeleid, of hoe zet je een effectief signaleringsnetwerk op om maatwerk voor doelgroepen te bieden? En bovenal: op welke wijze is werkgelegenheid te verbinden met leefbaarheidsaspecten in de woon- en leefomgeving?

Naast kennis van zaken en inzicht in ontwikkelingen, beleid, regelge-

ving, projecten en experimenten, biedt de opleiding de noodzakelijke handelingsvaardigheden (met betrekking tot leiding geven, projectmatig werken, onderhandelen en samenwerken, netwerken, oplossingsgerichte werkwijzen, enz.).

Gedurende de opleiding worden 16 verschillende modules verzorgd die betrekking hebben op 4 gebieden:

– De beleidskant en de regelgeving (oriëntaties op werkgelegenheid/werkloosheid, feiten en ontwikkelingen, de relatie met leefbaarheid op diverse beleidsterreinen).

– De uitvoeringskant (soorten projecten, initiatieven en experimenten; de medeverantwoordelijkheid).

– De handelingskant (planning en projectorganisatie, multi-disciplinaire aanpak, netwerken, benodigde vaardigheden, methodiek van de arbeidsinpassing, enz.).

– Het sociaal ondernemerschap/management (o.a. idee en praktijk van sociale vernieuwing, rol

De klanten

venen wordt overwogen om naast de eerste opleidingsgroep van 20 studenten een tweede te starten met ingang van januari 1991. Maar ook dan zal er nog een wachtlijst blijven.

De LOCO-opleiding Werkgelegenheid; organisatie en interventie gaat haar eerste experimentele jaar in. LOCO hoopt en verwacht dat de vele contacten (instellingen en personen) gedurende deze start support blijven geven door informatie, ondersteuning en/of toerusting. LOCO zal op haar beurt verslag geven van haar bevindingen en die van de studenten.

Contactpersonen van de opleiding zijn: Dick Bussing (projectleider) en Jan Ravestein (tel.: 010-4004141/4004138). ■

van diverse actoren bij Publiek-Private Samenwerkingsprojecten, de gemeente als 'partner' in het maatschappelijk middenveld).

De nadruk ligt op een zakelijke aanpak en het onderwijs rust op de cyclus: informatie, verwerking, reflectie en evaluatie.

De daarbij te gebruiken middelen zijn doorgaans: inleidingen en korte colleges, gastcolleges, gebruik van readers en relevante documentatie per blok, audio-visuele presentatie, training, behandeling praktijkvoorbeelden, workshop, reflectie op de ervaringen van deelnemers en excursies. ■

Elk jaar weer studeert een groep studenten af. Wat is hun mening over de opleiding? Er zijn allerlei manieren om meningen van klanten weer te geven: diepte-interviews, enquêtes enz. Welke methode men ook kiest, een probleem blijft dat niet de klant maar de leverancier bepaalt welke meningen naar buiten toe verkondigd worden. 'Leverancier' van onderstaand artikel is LOCO-docent Ton van Aken. Hij gebruikte twee bronnen: de evaluatieverslagen die de studenten aan het eind van de opleiding produceren en een enquête die in het kader van het project 'vernieuwde opleiding' gehouden is.

De verslagen doorbladerend valt onmiddellijk de grote diversiteit op, zowel in de verwachtingen als waarover men wel of niet tevreden was. Gezien het type opleiding (2e fase), de steeds diverser wordende studentenpopulatie en een beroepenveld dat sterk in ontwikkeling is, is dat geen verrassende constatering. Wel een lastig gegeven uiteraard, maar daar wordt elders in deze M.O. op ingegaan. Binnen dit artikel onderzoeken we welke rode draden toch nog te vinden zijn en presenteren we enige smeuge citaten die de sfeer en het karakter van de opleiding aardig typeren.

Een eerste rode draad uit de kluwen: *vermoeidheid*.

Bijna zonder uitzondering geven studenten aan dat de opleiding een zware belasting is. Hobby's komen in het nauw, week-enden en vakanties gaan op aan 'huiswerk'. Een daarop inwerkend probleem is steeds weer de werkdruk, ondanks alle afspraken die daarover gemaakt zijn.

Een tweede rode draad is *afstemming*.

"De verschillende programmaonderdelen zouden beter op elkaar afgestemd moeten worden". Het feit dat deze opmerking elk jaar weer in de een of andere vorm terugkomt geeft aan dat wij als staf nog steeds

niet uit dat probleem zijn. Het geeft ook aan dat studenten een opleiding hoger waarderen als de verschillende onderdelen zowel praktisch als inhoudelijk nauw op elkaar aansluiten.

De derde rode draad: *organisatie en management*.

Een ex-student zei een tijdje geleden in een interview dat hij de opleiding "opbouwwerk en management" gevolgd had.

De wens als vader van de gedachte. Ook lesevaluaties en de gehouden enquête geven dit beeld te zien. Opbouwwerk(st)ers hebben steeds meer behoefte aan theorieën en vaardigheden op het gebied van organisatie, management en beleid.

Nog een draad: *scores*.

"Wat mij heel erg belemmerde in de groep was het vaak belerende en elkaar de loef afstekende sfeertje." Het citaat spreekt voor zich. Uiteraard, niet iedereen..., niet in elke groep even sterk..., maar toch.

Een vijfde: *intercultureel*.

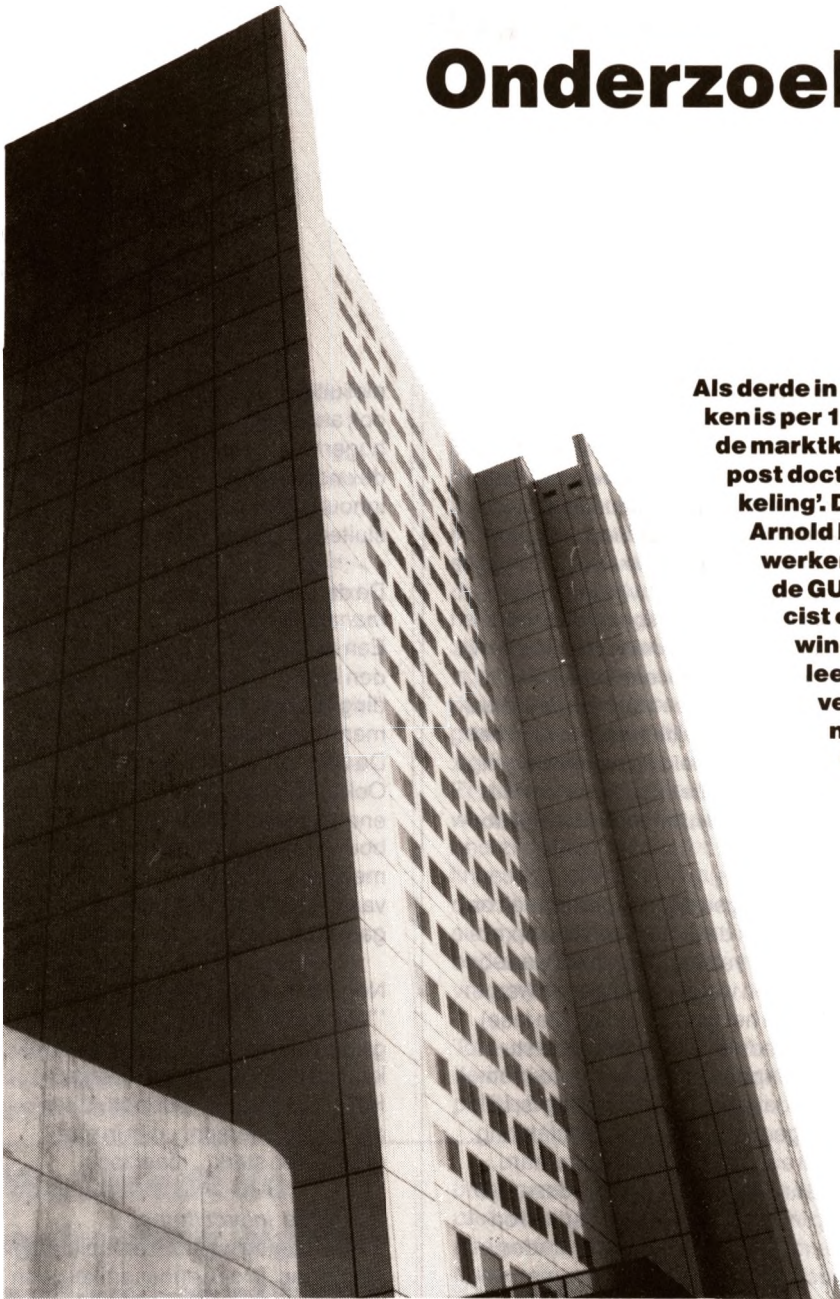
Een uitdaging waar we als opleiding voor staan, in een ander artikel gaan we daar uitgebreid op in. In dit kader een paar citaten die het fenomeen aardig typeren.

"Te Nederlandse opzet en inhoud". "Breder gezichtsveld door inbreng van diverse culturen en praktijksituaties". "Communicatie vaak problematisch". "Kleurrijk, kennis nemen van andere culturen en gewoonten". "Taal- en cultuurproblemen leiden tot drempels in leerproces en samenwerking".

Tot slot een zesde rode draad uit de kluwen: *een goed produkt*

Centraal in de hele opleiding: lever als opbouwwerk(st)er een goed produkt af. Dat de klanten, slim als ze zijn, dit vervolgens ook van ons eisen spreekt voor zich. Hoe we proberen aan deze eis van de klant te voldoen blijkt hopelijk uit deze uitgave. ■

Onderzoek opleiding

Als derde in de rij van haalbaarheidsonderzoeken is per 1 april jl. een onderzoek gestart naar de marktkansen van een éénjarige post-V.O./post doctorale opleiding 'Stedelijke Ontwikkeling'. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door Arnold Reijndorp, wetenschappelijk medewerker bij de sectie Stadssociologie aan de GU te Amsterdam en bekend als publicist op het gebied van stadsvernieuwing. Onderstaande passages zijn ontleend aan zijn onderzoeksopzet en geven de richting aan waarin bij deze nieuwe éénjarige opleiding gedacht wordt.

Onderwerp van de opleiding

De term 'Stedelijke Ontwikkeling' dekt veel beter dan de oorspronkelijk gebruikte term 'stadsontwikkeling' het geheel van de complexe stedelijke vraagstukken die in het LOCO beleidsplan 1989/1992 worden genoemd.

Hoewel de precieze inhoud van het adjectief stedelijk tamelijk ongrijpbaar is, wordt het doorgaans gebruikt om aan te duiden dat het om meer gaat dan de stad in haar materiële verschijningsvorm. (Denk bijvoorbeeld aan: "Niet iedere stadsbewoner is een stedeling").

Stedelijke ontwikkeling bedoelt méér te zijn dan stadsvernieuwing;

vormt in zeker opzicht daar juist een kritische reactie op. Onder stadsontwikkeling en stadsvernieuwing werd vooral verstaan de ruimtelijke ontwikkeling, c.q. de ruimtelijk/materiële vernieuwing van bepaalde stadsdelen. Stedelijke ontwikkeling en stedelijke vernieuwing zijn begrippen die ruimer en daarom tegelijk vager zijn, maar waar in ieder geval de ontwikkeling, c.q. vernieuwing van de sociaal-economische, zowel als de sociaal-culturele infrastructuur van de stad mee worden aangegeven. In dat geval is het niet de stad als ruimtelijke entiteit, maar de stedelijke samenleving die het object vormt van het ontwikkelingsbeleid.

Nemen we nu dit nog vaag begrensde terrein van de stedelijke ontwik-

keling als het onderwerp van een opleiding, dan moeten we meteen een onderscheid maken tussen stedelijke ontwikkeling als beleidsdoelstelling en als een veld en een object van wetenschappelijke analyse. In een dergelijke opleiding gaat het zowel om het aanreiken en voor een belangrijk deel nog ontwerpen van een instrumentarium gericht op stedelijke ontwikkeling (stedelijke vernieuwing) als beleidsdoel, als om het verkrijgen van meer inzicht in de ontwikkelingen in de stedelijke samenleving. Vooral aan dat laatste – wat toch de basis zou moeten zijn voor het eerste – ontbreekt het nogal; vooral bij beleidsmakers.

In de praktijk wordt stedelijke ontwikkeling de laatste tijd opgedeeld in ruimtelijk ontwikkeling (tegenwoordig als het de stad betreft vaak aangeduid als 'stadsontwerp' of 'stadsvorming'), economische ontwikkeling en sociale ontwikkeling(en). In andere termen en vanuit het nieuwe elan gedacht: stedelijke vernieuwing omvat ruimtelijke vernieuwing, economische vernieuwing (revitalisering) en sociale vernieuwing. Voorlopig geven deze begrippen met elkaar redelijk aan, waar het in de beoogde opleiding om gaat. Deze drie aspecten zullen

Stedelijke Ontwikkeling

in onderlinge samenhang aan de orde moeten komen. Daarbij zullen steeds twee invalshoeken te onderscheiden zijn: enerzijds onderzoek en analyse gericht op meer inzicht in stedelijke ontwikkelingen (waarbij vooral veel aandacht besteed moet worden aan interdependencies: wat zijn de sociale gevolgen van economische vernieuwing; welke sociale vernieuwingen vormen de voorwaarde voor economische ontwikkeling; welke rol speelt de ruimtelijk dimensie daarin?) en anderzijds de instrumenten ter sturing en vooral bijsturing van deze stedelijke ontwikkelingen. Stedelijke ontwikkeling wordt zo gepositioneerd tussen autonoom proces en maakbare samenleving.

De doelgroep

Een andere manier om het veld van de opleiding 'Stedelijke ontwikkeling' af te bakenen, is het formuleren van de doelgroep.

Het betreft mensen met een (voortgezette) HBO-opleiding of academische studie op het gebied van:

- opbouwwerk en welzijnswerk
- architectuur/stedebouw/volkshuisvesting
- ruimtelijke wetenschappen: planologie, sociale geografie, economische geografie of ruimtelijke economie en verkeerskunde
- sociale wetenschappen: sociologie, politicologie, culturele antropologie, bestuurskunde

die werkzaam zijn bij:

- landelijke provinciale en stedelijke instituten voor opbouwwerk
- verschillende overheidsorganen (rijk, provincie, gemeenten) in functies waarin de nadruk ligt op het ontwikkelen van beleid en beleidsinstrumenten op het gebied van de stedelijke ontwikkeling
- nieuwe gremia en instituties als stedelijke ontwikkelingsraden (vgl. ROTOR in Rotterdam) en ontwikkelingsmaatschappijen (zowel stedelijke, als wijk- en buurtontwikkelingsmaatschappijen)

- advies- en ontwerp bureaus op dit gebied
- onderzoeksinstituten (zowel universitair als daarbuiten).

De beoogde opleiding heeft de pretentie van internationale betekenis te zijn. Dat betekent dat bij vooropleidingen en werkgevers ook betrokken dienen te worden de hogere beroepsopleidingen, universiteiten en verschillende instanties in (in ieder geval) de West-Europese landen. Gezien de ontwikkelingen aldaar ligt een verdere oriëntatie op Oost-Europa voor de hand, terwijl de opleiding tevens interessant zou kunnen zijn voor studenten uit de Derde Wereld. Wat deze laatste categorie betreft zou contact gezocht kunnen worden met het Bouwcentrum (International Housing Studies) en het Institute of Social Studies in Den Haag. Een dergelijke internationale pretentie stelt vanzelfsprekend hoge eisen aan de docenten. Een probleem dat onmiddellijk om de hoek komt kijken is de voertaal.

De inhoud van de opleiding

In dit stadium kan vanzelfsprekend nog weinig gezegd worden over het programma en de concrete inhoud van de zestien modules. Wel kunnen een aantal opmerkingen worden gemaakt over ingangs- en uitgangsniveau en over mogelijke thema's en de manier waarop die aan de orde moeten komen. Zoals uit het lijstje vooropleidingen blijkt, zal de kennis waarmee aan de opleiding wordt begonnen per deelnemer, zowel naar niveau als naar inhoud, grote verschillen vertonen. Aan de ene kant mensen die alles van stedebouw of planologie weten en niets van samenlevingsopbouw of sociale tegenstellingen in de stad, aan de andere kant mensen die van die laatste aspecten al heel veel afweten, maar op het gebied van stedebouw, stadsontwikkeling en volkshuisvesting grotendeels leek zijn; daarnaast nog mensen die wel bestuurskundig zijn geschoold,

maar niet inhoudelijk op een bepaald beleidsterrein.

Een eerste vraag is dan ook: kan dat? De beantwoording van die vraag hangt af van de opzet van de cursus; pas tijdens het ontwikkelen daarvan, wordt duidelijk of voldoende kan worden aangesloten op de verschillende startposities. De mogelijkheid om in een eerste blok verschillende bijspijkermodules voor de verschillende disciplines aan te bieden moet daarbij overwogen worden.

Het uitgangsniveau moet worden gedefinieerd, op basis van een inzicht in wat er in de verschillende genoemde functies aan kennis, inzicht en vaardigheden wordt (of in de toekomst zal worden!) geëist. Daarnaast echter moeten er ook vanuit een beoordeling van het terrein van de stedelijke ontwikkeling en de problemen die zich daar voordoen door de aanbieders van de opleiding zelf, in casu LOCO, eisen worden gesteld aan de 'eindtermen' van de door haar beoogde opleiding. Juist omdat het veld nog in ontwikkeling is, zullen de eisen die van daaruit aan een opleiding worden gesteld nog vaag, algemeen of tegenstrijdig zijn. Te verwachten is ook dat deze eisen vaak geformuleerd zullen zijn op grond van de noden van alledag. De beoogde opleiding heeft meer pretenties dan dat. Zij moet in de eerste plaats een fundament bieden om de voortdurend veranderende vragen en problemen te lijf te kunnen gaan. Het programma zal dan ook een combinatie moeten bieden van fundamentele wetenschappelijke kennis over stedelijke ontwikkelingen die door verschillende disciplines – (stads)sociologie, filosofie, criminologie, ruimtelijke economie, sociale geografie, (maatschappij)geschiedenis, architectuurtheorie en geschiedenis en theorie van stedebouw en stadsontwerp – kunnen worden aangedragen, de vaardigheid om onderzoeksvorstellen en onderzoeksresultaten te beoordelen

en het (leren) operationaliseren van deze kennis (en onzekerheden) in beleidsmaatregelen, concrete instrumenten en methodieken. De bijdrage uit verschillende disciplines zal dus uitdrukkelijk niet bestaan uit het doorgeven van resultaten van recent onderzoek. Die zullen natuurlijk wel kunnen fungeren als verlevendiging en actualisering. De opleiding stelt zich echter ten doel de studenten een gedegen en ook historisch overzicht te geven van wat stedelijke ontwikkeling en de sturing

daarvan te berde hebben te brengen. De operationalisering naar beleid, instrumentarium en methodiek zal vooral gedoceerd worden in de vorm van presentaties en kritische analyse van recente en actuele stedelijke ontwikkelingsstrategieën op verschillende niveaus; bijvoorbeeld de London-Docklands ontwikkeling en de sociale effecten daarvan, de culturele opwaardering van Glasgow, de pogingen tot 'Neighbourhood Development' in de VS, het opwaar-

deren van de openbare ruimte als revitaliseringsinstrument in Barcelona, om slechts een aantal bekende buitenlandse voorbeelden te noemen.

Tot zover een deel van de onderzoeksopzet van Arnold Reijndorp.

Uitvoering en begeleiding van het onderzoek

Het onderzoek wordt uitgevoerd onder leiding van Hekon Pasman, die namens LOCO de projectleiding op zich neemt. Tevens zal een brainstorm/begeleidingsgroep worden gevormd, bestaande uit deskundigen, die het onderzoek inhoudelijk kunnen begeleiden. In deze begeleidingsgroep zullen ook vertegenwoordigers van de Academie voor Bouwkunst van de Faculteit Kunst en Architectuur van de Hogeschool Rotterdam (& O) worden opgenomen, mede in verband met de aansluiting op de daar binnenkort startende 1e (en 2e) fase-opleiding Architectuur en Stedebouw. Eindproduct van het onderzoek is een rapport met daarin een typologie van functionarissen waarop de opleiding zich richt, indicaties over de financiële haalbaarheid, aanwijzingen voor het samenstellen van een docententeam en een voorlopig uitgewerkt opleidingsprogramma. Het onderzoek moet in het voorjaar 1991 zijn afgerond, zodat de eerste uitvoering eind augustus 1991 van start kan gaan. ■

Educatieve processen in het opbouwwerk

Het beroepsprofiel van de opbouwwerker noemt de educatieve ondersteuning één van de kerntaken van opbouwwerk. Hoe kan deze ondersteuning methodisch vorm krijgen? Hoe zijn er op dit terrein doelen te formuleren, werkinhouden vast te stellen en vormen te bedenken? De gene die daarop een antwoord wil geven, merkt dat het lastig is dat de opbouwwerker educatieve ondersteuning biedt tijdens of naast andere vormen van ondersteuning. Het leren van de deelnemers is

Alvorens in te gaan op de vraag hoe educatie een bijdrage kan leveren aan een succesvol sociaal beheer in buurten, zal ik aangeven wat ik onder beheer versta en hoe ik de positie zie van werkster in een wijk.

Beheer

De roep om beheer van wijken en buurtjes is niet nieuw. Indertijd moest de stadsvernieuwing garant staan voor het opnieuw verantwoord gaan beheren van een wijk; er voor zorgen dat mensen een goed, maar vooral betaalbaar, dak boven hun hoofd kregen. Met en voor bewoners

hooguit een nevendoeel van de activiteiten van de opbouwwerker, zowel in de beleving van de deelnemers als (het merendeel) van de werkers.

In een eerste lessencyclus 'Educatieve processen' van de V.O. stond de vraag centraal: "Waar vind je de leerprocessen in het opbouwwerk terug?" Aan de studenten werd in een toets gevraagd de rol van educatie bij 'Sociaal beheer in buurten' aan te geven. Studente Hetty Zeegers deed dat op de volgende wijze.

werd er geknokt om buurten te vernieuwen.

In het wijkje waar ik aangesteld werd, vond men al vanaf het begin dat stadsvernieuwing méér moest zijn dan alleen maar steentjes stapelen. Er werden in deze wijk structuren gecreëerd, waarbij gemeentelijke en welzijnsvoorzieningen verantwoordelijk werden voor de vernieuwing én het tegengaan van verpaupering en achterstanden. Betaalde krachten, gemandateerde ambtenaren en bewoners moesten gezamenlijk een leerproces aan-

gaan. Zo moesten betaalde krachten leren luisteren naar wat de bewoners wilden, wat hun verwachtingen waren, waarin zij oplossingen zagen voor hun problemen.

Bij bewonersvergaderingen kwamen uiteraard de verschillende belangen tussen bewoners onderling aan het licht. Beroepskrachten moesten daar een verhaal uit halen waarin de meeste bewoners zich konden herkennen. Vervolgens moest een 'vertaalslag' richting gemandateerde ambtenaren gemaakt worden. Vele valkuilen lagen op de loer.

In de loop der jaren leerden de meeste beroepskrachten hun gesprekspartners kennen en raakten ze bereid om water in de wijn te doen tijdens onderhandelingen. Naar bewoners toe werd verdedigd waarom de hoeveelheid liters water méér was dan afgesproken. Bewoners leerden om onderling naar oplossingen te zoeken bij belangentegenstellingen. Ze toonden zich massaal bereid om actie te voeren. Ze leerden ambtenaren en bestuurlijk verantwoordelijken kennen. Maar door het taalgebruik en de enorm specialistische kennis die

gehanteerd werd op vergaderingen haakten veel bewoners weer af of leunden ze qua informatie sterk op betaalde krachten. Zodoende nam ook de controle op betaalde krachten af. Bij bewoners ontstond een proces van afwachten.

Toen de stadsvernieuwingsstrein bij haar eindpunt aangekomen was, moest geconstateerd worden dat de machinist weliswaar op vele perrons passagiers had zien staan, maar vergeten was om te stoppen. De wijk was qua bevolkingssamenstelling veranderd. Er woonden mensen die niet mee hadden gedaan aan de stadsvernieuwing. Ze waren niet geïnformeerd over het waarom van een aantal keuzes. De nieuwe wijk verpauperde binnen no time: graffiti, vuilnisbelten in nissen onder poorten, inbraken in kelders, kapotte speeltoestellen, niet onderhouden groenstroken. Kortom, de woonomgeving bood aan bewoners een lage woonkwaliteit. Velen die in een nieuwbouwwoning kwamen te wonen, waren teleurgesteld dat de woonomgeving er zo slecht bij lag. Sommige vrouwen lieten hun familie via de meest schone portieken binnenkomen.

In eerste instantie kwamen er reacties van de bewoners. Ze wendden zich wat betreft het slechte onderhoud tot de corporatie. Inbraken werden gemeld bij de politie. Sommige bewoners spraken vandaaltjes aan op hun gedrag. Maar het resultaat bleef uit, en uiteindelijk ontstond er situatie waarin bewoners niets meer meldden.

Er werd een bewonersvergadering georganiseerd, waarin ze konden spuien wat er allemaal mis was. Deze lijst werd voorgelegd aan de corporatie, de politie, de Roteb, gemeentelijke diensten (plantsoendienst, gemeentewerken). Het beeld dat uit deze eerste inventarisatie naar voren kwam, was dat van noodzakelijk technisch en sociaal beheer.

Technisch beheer was nodig omdat de bouw een aantal problemen veroorzaakte, onder andere enorme dagelijkse looproutes en toenemende vervuiling. Extra schoonmaakkosten bijvoorbeeld had de corporatie niet begroot.

Ook op sociaal vlak was beheer nodig. Het zomaar plaatsen van bewoners met een sociaal en medische urgentie in woningen leek vragen om moeilijkheden. Alle bewoners hebben zo hun eigen woonwensen en woongedrag. Als mensen moeten samenleven op een kleine ruimte, zul je daartoe voorwaarden moeten scheppen. Dat betekent dat je bijvoorbeeld bij de toewijzing van woningen er rekening mee moet houden dat sommige gezinnen kinderrijk zijn en andere mensen om rust vragen.

Ook bij de ruimtelijke en functionele indeling van een wijk, moet je rekening houden met woonwensen en woongedrag. Ruimtelijk gezien kent de wijk zowel openbare als semi-openbare gebieden. Als de verlichting ontbreekt, roept dit sociale on-

veiligheidsgevoelens op. Mensen durven 's avonds de straat niet op. Bij semi-openbare gebieden is onduidelijk wie er nu wel of niet thuis hoort. Wie mag je nou terecht erop wijzen dat hij/zij zich moet verwijderen uit een toegangshal?

Bij de functionele indeling wordt er veelal op papier rekening mee gehouden dat verschillende leeftijdsgroepen zich in de wijk moeten kunnen vermaken. Maar in de praktijk blijkt dat je voorwaarden moet creëren om leeftijdsgroepen ook daadwerkelijk een plekje te geven in de wijk. Vooral bij kinderen geldt vaak het recht van de sterkste. Oudere kinderen nemen met het grootste gemak een peuterplekje in beslag, en durven in groepsverband hun mondje wel te roeren en te dreigen naar ouderen die hier iets van zeggen.

Samen wonen, samen leven in een wijk gaat niet zomaar, daar moet je iets voor doen.

"Je": dat zijn niet alleen de gemeentelijke diensten, die hun know-how moeten leveren, of een corporatie die moet reageren op klachten van bewoners, het zijn vooral bewoners zelf die aan moeten geven waar het aan schort.

Als opbouwwerkster kun je hier een handje bij helpen. Door bijvoorbeeld bewoners serieus te nemen, die klagen over geluidsoverlast van voetballende kinderen. Het is een taak maar ook een kunst om met bewoners te kijken hoe het komt dat het voetballen zoveel overlast geeft. Bewoners moeten leren om overlast te benoemen en te zoeken naar mogelijke oorzaken hiervan.

Een tweede stap is dat bewoners het eigen probleem in relatie gaan zien tot andere bewoners, die misschien wel eens andere belangen zouden kunnen hebben. En voordat gewerkt wordt aan eventuele oplossingen, is het ook handig om te weten met wie je als bewoner allemaal te maken krijgt. Welke bewoners gaan mee met jouw oplossing, welke diensten heb je nodig om een oplossing voor elkaar te krijgen, waar zit het geld om iets te veranderen, hoe hou je medebewoners op de hoogte, hoeveel tijd gaat het kosten, heb je de tijd er wel voor over, mag je van je man of vrouw wel zo vaak buitenshuis vergaderen.

Voor bewoners is dit een leerproces op een superklein onderdeelje van het beheer van de buurt/wijk.

Als opbouwwerkster kun je hier heel procesmatig mee omgaan. Bij het bekijken van een probleem vanuit verschillende invalshoeken kun je gebruik maken van ervaringen die elders zijn opgedaan. Met bewoners gezamenlijk de tram in om te kijken hoe anderen iets voor elkaar hebben gekregen: dat levert vaak op dat ze gemotiveerd raken om lange tijd te knokken.

In een werkgroep kun je letten op praters en doeners. Je kunt hun kwaliteiten benutten door hen hierop aan te spreken. Wat ik telkens

weer leer, is dat het bereiken van het resultaat weliswaar belangrijk is, maar dat de gezelligheid en het gevoel er iets van op te steken enorm gewaardeerd wordt door mensen.

Een succesvol beheer in buurten is uiteraard van meer factoren afhankelijk dan van uitsluitend educatie. De inzet van gemeentelijk beheersdiensten is noodzakelijk. Vanuit educatief oogpunt is het belangrijk dat ambtenaren bereid zijn om bewoners op een begrijpelijke manier te informeren.

Een corporatie zal niet alleen financiële middelen moeten inzetten, maar ook 'bereikbaar' moeten zijn. Letterlijk: hoeveel afstand zit er tussen het hoofdkantoor en de wijk? Maar ook: hoe bereikbaar zijn de medewerk(st)ers? Zijn ze goed opgeleid om naar bewoners te luisteren? Bestaat er een bewonerssignaleringsstelsel? Is er geld voor bewonersinitiatieven, enz.?

Toegespitst op educatie is het belangrijk om te weten of een corporatie de mogelijkheden heeft om bewoners in meer talen te informeren (van deze situatie kan je wel uitgaan in stadswijken in grote steden), maar ook of zij personeel in dienst heeft dat inzetbaar is bij portiekgesprekken en vervolgens signalen kan omzetten in beleid.

Als opbouwwerkster zul je alles moeten aangrijpen om contacten te leggen met bewoners. Je moet ontdekken wie op het niveau van portiek, buurt of wijk en district mee wil denken en praten, dus ook wil meebepalen wat het belang is van de bewoners.

Ook heb je inzicht nodig in de situatie waarin mensen zich bevinden, welke factoren hen eventueel belemmeren om mee te draaien in het beheer van de buurt.

Start je een buurtgroepje dan zul je uit moeten gaan van ervaringen van mensen. Soms benoemen bewoners heel concreet wat zij willen bereiken, maar geven zij tegelijkertijd aan er niet veel geloof in te hebben dat zij het op eigen kracht kunnen

halen. Op zo'n moment kijk je naar wat belemmerend werkt, met in je achterhoofd het gestelde doel. Merk je dat het proces lang gaat duren, dan breng je dit in als punt dat opnieuw vastgesteld moet worden, wellicht een bijstelling van het doel tot gevolg heeft. Om een voorbeeld te noemen: als mensen de inrichting van een speelterrein willen veranderen dan is dat zo concreet dat die verandering er wel komt, maar het eindplaatje wordt door het proces enorm beïnvloed.

Kader voor het werk

Als kader voor mijn werk zie ik het bestuur. Werkgroepen functioneren zelfstandig. Het bestuur krijgt via de tussenschakel, de beroepskracht, te horen wat de inzet van de personele uren is geweest. Het bestuur bewaakt de inhoudelijke lijn. Dit betekent dus dat het aanpakken van beheer in buurten een discussie vereist binnen de organisatie.

Met de aanpak van beheer gaan veel uren en geld van de organisatie gemoed.

Het inschakelen van derden bij het leren beheren in buurten komt veelvuldig voor. Daar waar kennis gemist wordt, zet je extra uren in, soms voor beroepskrachten, soms voor bewoners.

Educatie wordt binnen mijn organisatie niet als apart beleidsuitgangspunt geformuleerd. Wel wordt hier tijdens het werken aan een doel rekening mee gehouden. Het gaat niet om de betaalde kracht; uitgangspunt zijn de bewoners die gezamenlijk iets willen. De mate waarin groepen bewoners ervaring hebben opgedaan met het werken aan een gezamenlijk doel bepaalt de manier, de methoden en werkvormen die er gekozen worden. ■

Vorming van lokaal welzijnsbeleid

Nu de met sociaal-cultureel werk/opbouwwerk gemoeide middelen rechtstreeks in het gemeentefonds gevloeid zijn en het 'veld' daardoor meer dan voorheen van gemeentelijke besluitvorming afhankelijk is, is het interessant te weten welke accenten gemeenten leggen bij de vormgeving van het lokale welzijnsbeleid. Aspecten van dit lokale welzijnsbeleid hebben centraal gestaan in het zevende Trendonderzoek van het NIMO dat in 1989 onder gemeentelijke welzijnsambtenaren werd gehouden. Het onderzoek heeft zich beperkt tot gemeenten boven de 10.000 inwoners waarbij de vier grootste steden buiten beschouwing werden gelaten. 78% van de in aanmerking komende gemeenten hebben de vragenlijst ingevuld. Er is gevraagd naar feiten en meningen m.b.t. het plaatselijke welzijnsbeleid.

De feiten handelden over de welzijnsplannen, de bezuinigingen, de politieke kleur van de wethouder welzijnszaken, het aantal welzijnsambtenaren, en de plaatselijke situatie m.b.t. het opbouwwerk, veelal een vast onderdeel in de jaarlijkse Trendonderzoeken.

Wat dit opbouwwerk betreft mag er reden tot optimisme zijn: in 83% van de onderzochte middenmoot van gemeenten is er sprake van enigerlei vorm van opbouwwerk.

Om de meningen over bepaalde aspecten van het plaatselijke welzijn te achterhalen zijn de welzijnsambtenaren 25 uitspraken voorgelegd, o.a. over vrijwilligerswerk, het gedecentraliseerde welzijnsbeleid, het belang van bewonersinitiatieven, besturen van welzijnsinstellingen, de reikwijdte van de gemeentelijke verantwoordelijkheid, de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven voor de leefbaarheid, en de mate

waarin het welzijnswerk een politieke prioriteit is geweest.

Ten aanzien van dit laatste kunnen de nu nieuw aantredende wethouders welzijn en hun ambtenaren met geruststelling naar de trends uit 1989 kijken: er is erkenning geweest voor de politieke relevantie van 'welzijn'. Iets meer dan de helft van de benaderde ambtenaren vindt namelijk dat 'welzijn' in de zin van het belang van het werken aan een meer leefbare samenleving bij politieke debatten wel degelijk een rol speelt, een mening die is opgetekend voordat de discussie over sociale vernieuwing losbarstte.

Eveneens voor bijna de helft hebben zij te kennen gegeven dat 'welzijn' het op collegeniveau tegenover andere beleidsprioriteiten niet heeft moeten afleggen. Zij lijken evenwel duidelijk minder vertrouwen ten toon te spreiden of er wel verantwoord omgegaan wordt met genoemde politieke relevantie van 'welzijn'.

Het zevende Trendonderzoek is bij het NIMO te bestellen (073-137295). Gui van Hooijdonk – Vorming van lokaal welzijnsbeleid. NIMO, Den Bosch. ■

Leiding nemen in het dagelijks leven

Hoe kun je in het opbouwwerk uitgaan van de kracht en mogelijkheden van mensen die leven en werken in de buurt? Hoe kun je al werkende hun potenties versterken? Zijn de inspirerende voorbeelden uit het buitenland in ons land toepasbaar?

Deze drie vragen stonden centraal in de training 'Vrouwen nemen de leiding in het dagelijks leven', die op 7 en 8 februari jl. gezamenlijk werd georganiseerd door het IWA van de Universiteit van Amsterdam en het Nimo.

Aan de training hebben actieve vrouwen uit (bewoners)organisaties, opbouwwerksters en maatschappelijk activeringswerksters deelgenomen. Er werd geoefend met het werken in zgn. 'steungroepen', de 'leadershipsupport-groups' naar Amerikaans voorbeeld. Deze werkwijze vertrekt vanuit de eigen werksituatie in de buurt en is een vorm van 'bewoonsterszelfonderzoek', waarbij de eigen deskundigheid van buurtbewoonsters wordt aangewend voor het verbeteren van de woon- en leefomstandigheden. De twee praktijkvoorbeelden waarin al veel ervaring is opgedaan met de werkwijze van de 'steungroepen' zijn als inspirerend ervaren. De gastspreeksters Janneke Schipper en Ana Stefanides presenteerden respectievelijk het werk en de resultaten van het buurtvrouwenplatform 'Victoria' en het Moedercentrum München-Sendling in de BRD. De geschetste en geoefende praktijk werd tenslotte in verband gebracht met noties uit het onderzoekswerk van Laura Balbo en Gisela Erler en met de beweging van de grassrootswomen 'Groots'.

Van de training verschijnt half april een verslag dat verkrijgbaar is bij het NIMO (073-137295).

Sima Nieborg ■

Het NIMO verricht sociaal-wetenschappelijk onderzoek op terreinen als sociale zekerheid, lokale economie, sociale infrastructuur en openbare ruimte. Omdat allerlei sociaal-economische ontwikkelingen vooral zichtbaar worden op het lokale vlak, verricht het NIMO hier met name onderzoek. De verworven inzichten worden ter kennis gebracht van het beroepsveld uit de sociale sector, belangengroepen en beleidsmakers.

Een lijst van publikaties is te verkrijgen bij het NIMO, Havensingel 8, 5211 TX 's-Hertogenbosch, tel. 073-137295.

Wonen op het water

"Ze hoeven mij niet te vertellen hoe ik mijn schip moet teren"

Woonschipbewoners en gemeentelijk beleid, het lijkt per definitie problemen op te leveren. Uit onderzoek door Weson blijkt dat mensen kiezen voor wonen op het water, omdat ze vrijheid willen. Een gemeente met (veel) woonschepen komt echter voor totaal andere zaken te staan. Voorbeelden daarvan zijn vragen als:

- waar mag men wel/niet liggen
- hoeveel liggeld moet betaald worden en welke voorzieningen staan daar tegenover
- mag men de walkant gebruiken
- welk type riolering wordt gebruikt.

Een woonschipbewoner is snel geneigd regelingen voor dit soort zaken als betutteling te ervaren, als een poging van de overheid de schipbewoners in het gareel te krijgen.

In Zwolle werd de communicatie tussen beide partijen heel moeilijk toen de 'vrijhaven' net buiten de stad ont-ruimd moest worden, omdat het bestemmingsplan daar geen woonschepen toeliet. Juist in die tijd richtte Weson een woonwensen- en knelpuntenonderzoek onder woonschipbewoners. Dit gebeurde in opdracht van het Woonschepen Overleg Zwolle (W.O.Z.). Het W.O.Z. wilde daar het volgende mee bereiken:

- een groter inzicht in de feitelijke situatie en de meningen van de eigen achterban
- met name aan de gemeente inzicht geven in de leefwereld van woonschipbewoners, omdat over hen nogal wat vooroordelen de ronde doen.

Het hele onderzoek was bedoeld om beter overleg te kunnen voeren met de gemeentelijke overheid.

Omdat beide vraagstellingen om een heel verschillende aanpak vroegen, werd het onderzoek in tweeën gesplitst. Door middel van een enquête onder alle 100 bij het W.O.Z. aangesloten leden werd geïnventariseerd wat er aan het wonen op het water mankeert en wat nu juist de voordelen zijn van deze woonvorm. Daarnaast hebben tien woonschipbewoners hun zeer uiteenlopend levensverhaal verteld. Deze levensverhalen zijn apart van het onderzoeksverslag gebundeld en in boekvorm uitgegeven.

Bij het uitvoeren van de enquête speelde de complicatie dat de Zwolse woonschipbewoners een enorme argwaan opgebouwd hadden tegen onbekende bezoekers op de plank die je allerlei vragen komen stellen, terwijl je maar nooit weet wat ze daar allemaal mee gaan doen. Daarom konden geen externe enquêteurs ingeschakeld worden voor het afnemen van de vragenlijsten.

Een schriftelijke enquête was bij deze doelgroep, waar nogal eens problemen voorkomen met de postbezorging, geen alternatief. De oplossing voor het onderzoeksdilemma lag in het inschakelen van de lokatievertegenwoordigers van het W.O.Z. als enquêteurs. Voordat zij op pad gingen verzorgde Weson voor hen een interviewtraining. Tijdens deze training konden de lokatievertegenwoordigers ook nog invloed uitoefenen op de inhoud van de vragenlijst, die overigens in goed overleg met het W.O.Z. tot stand gekomen was.

Door deze werkwijze kwam de respons op 90% te liggen, wat erg hoog is. Bijkomend voordeel was dat de lokatievertegenwoordigers tijdens het afnemen van de vraaggesprekken daar waar nodig voorlichting konden geven over woonschepenaangelegenheden.

De woonschipbewoners blijken zeer bewust te kiezen voor het wonen op het water, maar ze geven ook aan dat er in de voorzieningsfeer nog het één en ander ontbreekt. Bijvoorbeeld: je mag geen berging bouwen, er zijn slechte afmeervoorzieningen, op sommige plaatsen is geen waterleiding. Ook blijkt wonen op het water bepaald niet goedkoop te zijn, vooral niet als het gerelateerd wordt aan het inkomen.

De tien levensverhalen zijn niet alleen prachtige verhalen om te lezen, maar door hun diversiteit ook verhalen die een goed beeld geven van het 'wonen op het water'. Ex-beroepsschippers, een welzijnswerker, studentes, een bijstandsmoeder, het zijn een paar voorbeelden van mensen die aan het woord komen. De één gebruikt daarbij de eigen schipperstaal (hoeveel streep moet een vlak dik zijn?), de ander heeft geen idee of zware vorst schade kan toebrengen aan het schip.

De schipbewoners geven ook over het gemeentelijk beleid onverbloemd hun mening:

"Het gemeente-apparaat is niet elastisch, niet flexibel en het denkt rechtlijnig."

"Weet je dat in deze hele buurt de laatste vijf jaar geen ruzietje is geweest. Allemaal brave mensen. (...) De gemeente hebben we ook niet als gemeenschappelijke vijand. Ik leef op voet van oorlog met de gemeente. Maar er zijn verderop mensen, die proberen gewoon braaf te doen wat ik vroeger ook deed: ze proberen een woonvergunning aan te vragen."

Het onderzoek heeft geresulteerd in een serie aanbevelingen voor woonschepenoverleg en gemeente. Aan een aantal daarvan wordt inmiddels gewerkt, in een sterk verbeterd overleg tussen gemeente en W.O.Z.. De situatie in Zwolle is niet uniek. Ieder ander die zich met wonen op

het water bezighoudt zal veel aanknopingspunten vinden in het onderzoeksrapport en de serie levensverhalen.

Het onderzoeksrapport 'Keert de wal het schip?' kan besteld worden door f 9,- over te maken op postbankrekening 3919419, t.n.v. Weson, Deventer onder vermelding van WOO-89.342. De verhalenbundel heet 'Weert de wal het schip?' en

kost f 19,50, bestelnummer WOO-89.416. De bedragen zijn inclusief portokosten.

Fransien Attema, onderzoeker bij Weson. ■

Landelijk symposium op 14 juni a.s. in Nijmegen

Opbouwwerk, vormingswerk en de patiëntenbeweging

Het decembernummer van M.O. was geheel gewijd aan het thema patiëntenbelangenondersteuning. Als vervolg hierop organiseert de Werkplaats Opbouwwerk Noord-Nederland (WONN) in samenwerking met het centrum voor vorming en educatief werk De Marnewier een landelijk symposium. Tot de doelgroepen behoren zowel de kaderleden van patiëntenorganisaties als de brede lezerskring van M.O. Door middel van de aanmeldingscoupon kan men zich vóór 1 juni als deelnemer aan dit symposium opgeven.

Aanleiding

De opkomende patiëntenbeweging heeft op tal van terreinen behoefte aan deskundige ondersteuning. Deze constatering komt naar voren in de praktijk en in diverse beleidsstukken en rapporten. In de Tweede Voortgangsnota Patiëntenbeleid (Staatsuitgeverij Den Haag, Tweede Kamer 1987-1988, 16771, nr. 31) wordt de wens uitgesproken om tot afstemming en versterking te komen van het ondersteuningsaanbod door diverse werksoorten.

Om hieraan vanuit het opbouwwerk en het vormingswerk tegemoet te komen, organiseert de Werkplaats Opbouwwerk Noord-Nederland (WONN) in samenwerking met het centrum voor vorming en educatief

werk De Marnewier uit Witmarsum (Fr.) op 14 juni a.s. een landelijk symposium. De WONN doet dat ter afsluiting van het noordelijke proefproject "PBO-ondersteuning" wat zij samen met De Marnewier en het Begeleidings Orgaan Friesland in 1989 heeft uitgevoerd, en tevens in het verlengde van het mede door haar geredigeerde themanummer "Patiëntenbelangenondersteuning" van het tijdschrift Mededelingen Opbouwwerk (M.O.).

Tijdens het symposium zal de stand van zaken worden opgemaakt en zullen aanbevelingen voor de toekomst worden opgesteld.

Doel van het symposium

Informatie uitwisselen en aanbevelingen formuleren over de ondersteuning van de patiëntenbeweging door het opbouwwerk en het vormingswerk.

Doelgroepen

* Beroepskrachten uit opbouwwerk, vormingswerk en aanverwante werksoorten die betrokken zijn of willen worden bij de ondersteuning van patiëntenorganisaties.

* Kaderleden van patiëntenverenigingen en patiëntenplatforms.

* Staffunctionarissen, docenten en studenten uit welzijnswerk en gezondheidszorg.

Datum, tijd en plaats

Donderdag 14 juni 1990 van 10.00-16.30 uur in Café-restaurant De Vereeniging, Keizer Karelplein, Nijmegen (zaal open vanaf 9.30 uur).

Opzet

's Ochtends zullen diverse sprekers vanuit verschillende invalshoeken ingaan op vraag en aanbod. 's Middags worden in workshops ondersteuningspraktijken gepresenteerd en zullen conclusies en aanbevelingen worden geformuleerd. In diverse standjes is informatiemateriaal van deelnemende organisaties verkrijgbaar.

Programma

10.00 uur
Opening en inleiding door een vertegenwoordiger van het Ministerie van W.V.C.
10.20 uur
Aanbod vanuit het opbouwwerk en het vormingswerk:
– Ondersteuning door het opbouwwerk (W. Blok, WONN)
– Ondersteuning door het vormingswerk (H. Tenwolde, Vereniging van Volkshogescholen en Vormingscentra)
11.10 uur
Pauze
11.30 uur
Vraag en verwachtingen vanuit de patiëntenbeweging:
– Nederlandse Vereniging van Algemene Patiëntengroepen (NVAP)

Berichten uit de werkplaatsen

– een landelijke categorale patiëntenvereniging

– Landelijk Overleg Decentrale Platforms (LODEP)

– Werkgroep 2000 adviescentrum voor patiëntenorganisaties

12.30 uur

Lunchpauze

13.30

Workshops

(men kiest één van de volgende workshops)

1. Algemene patiëntenbelangen

2. Categorale patiëntenorganisatie en zelfhulp

3. Samenwerkende organisaties/patiëntenplatforms

(voorkeur aangeven op de aanmeldingskaart)

15.10 uur

Pauze

15.30

Formulieren en bespreken van conclusies en aanbevelingen, o.l.v. E.

Verkaar, Vakgroep Beleid en Management Gezondheidszorg, Erasmus-universiteit, Rotterdam.

16.20 uur

Afsluiting

16.30 uur

Einde van het symposium.

Aansluitend kan in de bar van het Café-restaurant een drankje worden genuttigd.

Kosten

De kosten bedragen f 95,- voor beroepskrachten en f 45,- voor vrijwilligers en studenten. Voor deze deelnemersbijdrage krijgt men een symposiummap, een symposiumverslag, koffie, thee, een lunch en een consumptie na afloop.

Aanmelding en inschrijving

Men dient zich in te schrijven vóór 1 juni a.s. door middel van:

inzending van onderstaande aanmeldingskaart en gelijktijdige overmaking van de verschuldigde deelnemersbijdrage op gironummer 3731791 t.n.v. WONN te Drachten, o.v.v. symposium.

Nadere informatie is te verkrijgen onder tel. nr. 05120-18925 (WONN).

Bevestiging van deelname en de symposiummap worden uiterlijk 8 juni toegezonden.

*Wim Blok, staffunctionaris WONN
Jannetta van der Zee, projectmedewerker WONN* ■

Aanmeldingscoupon

verzenden aan: Werkplaats Opbouwwerk Noord-Nederland, Antwoordnummer 1505, 9200 WB Drachten

Ondergetekende wil deelnemen aan het symposium opbouwwerk, vormingswerk en de patiëntenbeweging en heeft het verschuldigde bedrag overgemaakt op gironummer 3731791 t.n.v. WONN te Drachten, o.v.v. symposium.

Naam:

Adres:

Postcode:

Woonplaats:

Telefoon:

Werkzaam bij/lid van:

Functie:

Relevante praktijkervaring:

Workshop 1e keuze: nummer ..

Workshop 2e keuze: nummer ..

(zie programma 13.30 uur)

Beroepsprofiel opbouwwerker

Op vrijdagmiddag 18 mei a.s. zal in het Utrechtse Jacobi-theater de publikatie Beroepsprofiel Opbouwwerker ten doop gehouden worden. Naast aanbieding van het beroepsprofiel aan de deelnemers van de bijeenkomst, vermeldt het programma een reeks (zeer) korte inleidingen door sprekers uit diverse gelegingen van het opbouwwerk. Zij zullen vanuit de invalshoeken Opleiding, Wetenschap, Onderzoek, Praktijk en Beroepsorganisatie aangeven op welke wijze het beroepsprofiel als instrument zal worden toegepast en getoetst.

De werkzaamheden aan een beroepsprofiel startten in 1986 door de toenmalige Beroepenveldcommissie Opbouwwerk. In eerste aanleg betrof de inzet het vanuit de werkpraktijk aan het hoger beroepsonderwijs aanreiken van kwalificaties voor beginnende beroepsbeoefena-

ren. Resultaat van deze inspanningen was een compact concept-beroepsprofiel, dat door de Nederlandse Organisatie van Welzijnswerkers (NOW)/Sectie Opbouwwerkers in een conferentie aan de beroepsbeoefenaren werd voorgelegd. De instellingen voor opbouwwerk werden over het concept-beroepsprofiel schriftelijk geënquêteerd door het Landelijk Platform Opbouwwerk. Het hieruit voortkomende, definitieve Beroepsprofiel werd in hoofdlijnen gepubliceerd in Mededelingen Opbouwwerk, nr. 55, 1987.

Ongeveer een half jaar later startte de Beroepsprofiel-commissie haar werkzaamheden om tot een uitgewerkt profiel te komen.

Deze publikatie is thans gereed en verschijnt in de reeks Opbouwteksten van de Dr. Gradus Hendriks Stichting. Zij wordt financieel mogelijk gemaakt door de medewerking van het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) en het Landelijk Platform Opbouwwerk.

De feestelijke presentatie van het Beroepsprofiel Opbouwwerker vindt plaats op vrijdag 18 mei in het Jacobi-theater, St. Jacobsstraat 12 te Utrecht. Aanvang 14.00 uur. Naast de presentatie en een reeks korte inleidingen, is er royaal ruimte voor informele ontmoeting en (hernieuwde) kennismaking.

De deelnamekosten bedragen f 25,- (incl. de publikatie en consumpties). Inschrijving is mogelijk door overmaking van dit bedrag op girorekening 3918297 t.n.v. Platform Opbouwwerk te Den Haag, onder vermelding van 'Beroepsprofiel'. Afgezien van een algemene aankondiging van de bijeenkomst aan de instellingen, worden geen programma's verzonden. Bij de ingang van de zaal wordt de betaling gecontroleerd en ligt het programma klaar.

BON

Gefrankeerd zenden aan
LPO, Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag

Ondergetekende,

naam: instelling:
adres: postcode: woonplaats:

wil toezending van de volgende nummers uit de reeks 'Opbouwteksten':

- ex. nr. 1 'De wetenschappelijke grondslag van het opbouwwerk' (mei '89, f 17,50*)
- ex. nr. 2 '**Beroepsprofiel opbouwwerker**' (mei '90, f 17,50)
- ex. nr. 3 'Over de rede van het opbouwwerk', inaugurele rede van prof.dr. C. de Wit (maart '90, f 10,-)

wil toezending van de volgende **M.O. themanummers**:

- ex. Opbouwwerk op de grens van de jaren '90 (feb. 89, f 7,50)
- ex. Particuliere woningverbetering (maart '89, f 7,50)
- ex. Handleiding voor het maken van een jaarverslag (april '89, f 7,50)
- ex. Werken met jongeren (mei '89, f 7,50)
- ex. Automatisering in het opbouwwerk (aug. '89, f 10,-)
- ex. Patiëntenbelangenondersteuning (dec. '89, f 10,-)
- ex. Sociale vernieuwing (maart '90, f 10,-)

*genoemde prijzen zijn incl. btw, excl. portokosten